

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Anna Neumannová

Osvojení se zaměřením na udělení souhlasu k osvojení

Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Osvojení se zaměřením na udělení souhlasu k osvojení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 29. 6. 2018

.....
Anna Neumannová

Chtěla bych zde poděkovat JUDr. Lence Westphalové, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce a za užitečné rady a připomínky, které mi vždy ochotně poskytla.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
1 Úvod	7
2 Vymezení institutu osvojení ve světle současné právní úpravy	10
2.1 Pojem osvojení	10
2.2 Druhy osvojení	12
2.3 Předpoklady osvojení nezletilého nesvéprávného dítěte	14
2.3.1 Předpoklady na straně budoucího osvojitele	14
2.4 Péče před osvojením	16
2.4.1 Fakultativní okamžitá péče	17
2.4.2 Obligatorní preadopční péče	17
2.5 Mezinárodní osvojení	19
3 Souhlas k osvojení nezletilého	21
3.1 Souhlas rodiče osvojovaného dítěte	23
3.1.1 Adresný (konkrétní) souhlas rodiče	26
3.1.2 Blanketový (obecný) souhlas rodiče	26
3.2 Souhlas nezletilého rodiče	27
3.3 Souhlas s osvojením učiněný samotným dítětem	28
3.3.1 Souhlas dítěte staršího dvanácti let	28
3.3.2 Souhlas dítěte mladšího dvanácti let	30
3.4 Souhlas manžela osvojitele	30
3.5 Souhlas s osvojením v rámci mezinárodního práva	31
4 Odvolání souhlasu k osvojení	33
4.1 Odvolání souhlasu osvojovaným dítětem	33
4.2 Odvolání souhlasu rodiči dítěte	34
4.2.1 Odvolání souhlasu před svěřením dítěte do péče před osvojením	34
4.2.2 Odvolání souhlasu po svěřením dítěte do preadopční péče	35
5 Výjimky z pravidla nutnosti udělení souhlasu rodičů k osvojení nezletilého dítěte	36
5.1 Objektivní důvody nepotřebnosti souhlasu rodiče s osvojením	37
5.2 Zjevný nezájem rodiče o dítě	37
6 Souhlas s osvojením zletilého	40
6.1 Obecně k právní úpravě osvojení zletilého	40
6.2 Souhlasy oprávněných osob jako podmínky k osvojení zletilého	42
6.2.1 Souhlasy k osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého	42
6.2.2 Souhlasy k osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého	43
7 Závěr	45
8 Seznam použitých zdrojů	48
8.1 Monografie a komentáře	48
8.2 Sborník	48
8.3 Odborné články	49
8.4 Internetové zdroje	49
8.5 Právní předpisy	49
8.6 Judikatura	50
Abstrakt	51
Abstract	52
Klíčová slova	53

Key words 53

Seznam použitých zkratk

EÚOD	Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb. m. s., Evropská úmluva o osvojení dětí
LISTINA	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
MÚOD	Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení
NS	Nejvyšší soud
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
ÚS	Ústavní soud
ÚMLUVA	Evropská úmluva o právech dítěte
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., Zákon o zvláštních řízení soudních, ve znění pozdějších předpisů

1 Úvod

Tématem mé diplomové práce je Osvojení se zaměřením na udělení souhlasu s osvojením. Jedná se o problematiku v dnešním světě stále více aktuální a ve společnosti velice diskutovanou. Dle mého názoru je institut osvojení nezletilého institutem nesmírně přínosným, neboť naneštěstí existuje celá spousta různorodých faktorů, pro které není možné mít dítě vlastní, a tím se tak jeví jako jediná možnost přistoupit k případné adopci. Mezi tyto elementy můžou být řazeny kupříkladu důvody zdravotní, pro které celá řada párů nemůže mít dítě, tedy situace, kdy ženě nepříznivý zdravotní stav brání v otěhotnění nebo s partnerem vzájemně nejsou kompatibilní. Mohou to být i (v dnešní společnosti ne příliš ojedinělé) případy, kdy žena zasvětila svůj život prioritně kariéře, do kterého se jí zkrátka případná starost a výchova novorozence nehodí, a tak později přistoupí k možnosti adopce, třeba i dítěte staršího. V neposlední řadě je třeba zmínit vysoké procento rozvodovosti manželství, se kterou je spojena touha manžele osvojit dítě svého rozvedeného partnera. Adopce je tedy pro spoustu lidí ideálním a častokrát též i jediným možným řešením.

Také z pohledu samotného osvojovaného dítěte zaznamenávám v tomto institutu nemalý přínos, protože každá lidská bytost potřebuje rodinu, zázemí, místo, kam bude patřit, každému dítěti bez výjimky by mělo být umožněno vyrůstat v milujícím prostředí, které přispěje k všestrannému vývoji a rozvoji jeho osoby, a pokud nemá to štěstí vyrůstat ve spokojeném a starostlivém prostředí své úplné rodiny biologické, pak by mělo mít sekundárně šanci právě na onu rodinu náhradní, osvojitelskou. Právě z pohledu dítěte a jeho budoucího vývoje je nesmírně důležité nejen zabezpečení po stránce materiální, finanční, ale především též po stránce sociální, kdy dítě potřebuje prvek dospělého jedince k tomu, aby byla zajištěna řádně jeho výchova a aby se mohla příznivě vyvíjet i jeho psychika a mentalita. Také je nezbytné mít vedle sebe určitou autoritu a rozvíjet společenské vztahy. Právě osvojení je tak institutem nejbližším přirozené rodině a to nejen ze stránky sociální, duševní, psychické, ale také právní.

Právní úprava osvojení, jako součást práva rodinného, je zakomponována do současného občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., který nahradil předchozí platný zákon č. 94/1963 Sb., O rodině. Oproti předchozí úpravě přinesla 1. 1. 2014 nová úprava vedle osvojení nezletilce též před rekodifikací dříve neznámý institut osvojení zletilého, který představuje rovněž významnou statusovou změnu. Jedním z mnoha různých důvodů zavedením též byla i skutečnost, že tím, že mohly být osvojovány pouze osoby nezletilé, docházelo v důsledku často i k rozvrácení rodiny biologické, což mohlo v jistém směru ovlivňovat psychiku osvojovaných i těch, kteří osvojení být již nemohli.¹ Osvojení zletilého dále představuje možný prostředek k tomu, aby došlo k zachování

¹ PETERKOVÁ, Kamila. *K osvojení zletilého* [online]. Epravo.cz, 16. 9. 2015 [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/k-osvojeni-zletileho-98783.html>>

rodové či nějaké umělecké nebo jiné osobní tvorby osvojitele. Dochází k němu zpravidla i tehdy, je-li ze strany osvojitele potřeba pomoci v nemoci či stáří. Velký význam osvojení zletilého dosahuje i v dědickém právu. A proto, ačkoliv je moje práce soustředěována a koncipována zejména na případy souhlasu k osvojování nezletilých, v poslední kapitole nahlédneme i do obecné problematiky osvojování zletilých osob, kde je tato problematika, rovněž zaměřena na udělování souhlasu, alespoň povšechně vyobrazena.

Cílem mojí práce bude zhodnotit současnou úpravu souhlasu k osvojení, kdy k tomuto tématu je publikována nejedna kvalitní monografie od předních odborníků. Je nutné ovšem podotknout, že zmíněné monografie se přímo otázce souhlasu s osvojením věnují jen velmi obecně a krátce, ačkoliv se jedná o jednu z obligatorních podmínek osvojení, která je v těchto případech velice významná a nenahraditelná. Většinový prostor je tak věnován především obecně institutu osvojení, základním pojmům a vymezením, což je samozřejmě také důležité, nicméně nejspíš na prostorovou újmu právě oněm podmínkám. Souhlasu se dotýkají také různé odborné články, jejichž obsah bude v práci taktéž částečně využíván. Dále budu čerpat i z judikatury soudů Ústavního a Nejvyššího, které však ve vztahu k současné právní úpravě není mnoho, a v neposlední řadě též z jednotlivých komentářů k občanskému zákoníku, které se osvojení a udělování souhlasů týkají a stručným, srozumitelným a přehledným způsobem nám ono téma představují a přibližují.

Diplomová práce je rozdělena do pěti samostatných kapitol. První z nich jsem věnovala samotnému institutu osvojení, neboť dle mě je vždy potřeba dříve, než je určitá problematika specializována a konkretizována na jeden či více užších úseků, nějakého obecnějšího úvodu, který slouží k představení tématu a je nezbytný pro základní přehled čtenáře. Najdeme zde tedy vymezení základních pojmů, týkajících se osvojení, druhy, které současná úprava zná, stejně tak i nutné předpoklady, podmínky, které pro úspěšnou adopci musí být naplněny. Tyto podmínky vymezuje zákon, všechny mají stejnou váhu, a proto musí být naplněny kumulativně, jinak k osvojení dojít nemůže.² V této kapitole rovněž popisují rozdělení péče před samotnou adopcí, která má v procesu osvojování nezastupitelnou roli.

Druhá kapitola je soustředěována už na samotné udělování souhlasu k osvojení nezletilého. Souhlas k adopci je pro případy osvojování nezletilého stěžejní, neboť bez něho je tento proces prakticky nemožný. Zmíněných souhlasů je při adopci potřeba celá řada, proto se jednotlivě věnuji každému z nich v individuálních podkapitolách. Předně se věnuji souhlasu biologických rodičů k osvojení dítěte, neboť se jedná o velice závažné rozhodnutí těchto osob, mající charakter změnit jim celý budoucí život. Opomenuti zde nejsou ani rodiče nezletilí, neboť ani těm totiž jejich právo

² SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 628.

právně odebráno není, nicméně zákon pro tyto případy stanovuje věkový limit, který se váže ke vzniku tohoto oprávnění, jenž činí šestnáct let věku. Důležitost souhlasu rodičů zdůrazňuje i profesor Sedláček, který jej komentuje takto - „*Svolení rodičů k adopci je výronem rodičovského práva, které přísluší nad dětmi vůbec. Toto právo rodičů je úplně samostatné a zůstává zachováno i tehdy, když rodičovská moc z jakéhokoli důvodu zanikla.*“³

Aby nebylo udělení souhlasu absolutním a definitivním rozhodnutím oprávněného, jenž nejde žádnou možnou cestou změnit, poskytuje nám občanský zákoník pro případy, kdy již platně poskytnut byl, ještě šanci rozhodnutí zvrátit prostřednictvím jeho odvolání, kterému je věnována kapitola třetí.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na případy, lépe řečeno výjimky, kdy souhlasu rodiče k osvojení nezletilého dítěte není potřeba, respektive kdy se souhlas vůbec ze strany rodičů nevyžaduje. Spadají sem jednak případy, kdy dochází na straně rodičů k objektivním okolnostem, za kterých nejsou k souhlasu povolávání a jednak též jeden důvod subjektivní, který představuje zjevný nezáměr rodiče o jeho nezletilé dítě.

Poslední kapitola je věnována souhlasu s osvojením zletilých jedinců, jak již bylo zmíněno výše. Jedná se o institut relativně nově zavedený po začlenění rodinného práva do občanského zákoníku, který má z právního hlediska velký význam převážně pro právo dědické. Tento institut je rozdělen do dvou typů, osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého a osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, kterým jsou věnovány dvě samostatné podkapitoly.

³ SEDLÁČEK, Jaromír, ROUČEK, František. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha: Linhart, 1936. Str. 896.

2 Vymezení institutu osvojení ve světle současné právní úpravy

2.1 Pojem osvojení

Osvojení, jakožto základní institut rodinného práva, najdeme upraveno v celé řadě různých publikací. Zákonnou definici osvojení stanovuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), který ve své Hlavě II, zabývající se přibuzenstvím a manželstvím, v §794 stanoví, že „osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní“⁴. Jedním z mnoha účelů osvojování nezletilých dětí je zajistit dítěti náhradní rodinnou péči v jiné, než jeho přirozené rodině. Náhradní rodinnou péčí označujeme určitou zákonem předpokládanou formu péče o dítě, kdy konkrétní dítě nevychovávájí jeho vlastní, biologičtí rodiče, ale rodiče náhradní, na základě rozhodnutí soudu, a to v prostředí, které se co nejvíce pokouší kopírovat přirozené prostředí a přirozenou rodinu nezletilého dítěte. V rámci náhradní rodinné péče hovoříme buď o osvojení neboli adopci, nebo pěstounské péči.⁴ Rozdíl těchto dvou forem náhradní rodinné péče spočívá především v právním postavení dítěte, jehož se péče týká, a to tak, že osvojením se dítě stává před zákonem dítětem náhradních rodičů, osvojitelů.⁵ Těmto náhradním rodičům vznikají vůči dítěti nová práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti.⁶

Osvojení je prostředek ultima ratio, čili je subsidiární formou náhradní rodinné péče.⁷ Při stanovování zmíněné subsidiarity osvojení vycházíme z Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), která nám ve svém článku 32 odstavci druhém zakotvuje zákonnou ochranu rodičovství a přirozené rodiny, a dále pak v tomtéž článku odstavci čtvrtém stanovuje, že každý rodič má zákonné právo pečovat o své dítě a vychovávat jej, což je zároveň i povinností každého rodiče. Na druhé straně dítě má rovněž právo na poskytování péče ze strany rodičů a rodičovskou výchovu. Tato práva lze omezit pouze soudním rozhodnutím na základě zákona, stejným způsobem lze rozhodnout o odloučení dítěte od rodiče proti jejich vůli.⁸ Z tohoto ustanovení Listiny tedy dovozujeme, že zmíněná práva rodičů a dětí nejsou absolutně neomezená, jsou limitována právě oním rozhodnutím soudu.

Oproti dřívější úpravě v občanském zákoníku z roku 1964, kdy bylo osvojení chápáno především jako institut náhradní péče, dnes osvojení představuje hlavně zcela zásadní statusovou

⁴ MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. Str. 31

⁵ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. Str. 197

⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 178

⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 177

⁸ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

změnu. Na základě rozhodnutí soudu dochází k začleňování dítěte do nové rodiny osvojitele.⁹ Důvodová zpráva k oné statusové změně v rámci současného občanského zákoníku, uvádí, že „právní úprava má zohlednit jednak skutečnost, že značný počet osvojení je jenom - tak zvaným - osvojením nepravým, totiž osvojením manželem rodiče dítěte, jednak to, že ani osvojení dítěte osobami od rodičů odlišnými (osobou od rodiče odlišnou) není pouhou péčí, i když se třeba u malého dítěte viditelně do péče koncentruje: vždy se především, a to právě na rozdíl od všech institutů náhradní péče (zčásti s výjimkou poručenství), jedná o záležitost statusovou, kdy rozhodnutí soudu změni zdaleka ne jen poměry mezi přirozeným rodičem, dítětem a osvojitelem.“¹⁰

Osvojení předpokládá takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, přičemž osvojení nezletilého musí být vždy v souladu s jeho zájmy.¹¹ Úmluva o právech dítěte (dále jen „Úmluva“) v článku 3 upravuje, že „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, at' už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány“.¹² Úmluva také stanovuje, že je povinností každého smluvního státu ochránit přirozenou rodinu dítěte tak, aby nedocházelo k oddělení nezletilého dítěte od svých rodičů proti jejich vůli, s výjimkou toho, kdy je takový postup nezbytný právě v zájmu dítěte (čl. 9).¹³ Při osvojování nezletilého je tedy vždy potřeba klást prioritně důraz na zájem, především tedy na zájem na odpovídající péči, a též blaho nezletilého dítěte. Zájem dítěte je velice těžko specifikovatelný neurčitý právní pojem, o jehož zpřesnění se pokouší soudní judikatura a právní teorie. Ústavní soud uvádí, že při stanovování nejlepšího zájmu dítěte není možné postupovat podle žádného předem stanoveného schématu, neboť je potřeba jej posuzovat s ohledem na každý jednotlivý případ individuálně tak, aby docházelo k co nejmenším negativním zásahům do sféry dítěte.¹⁴ Komentář výboru OSN pro práva dítěte pak interpretoval článek 3. 1 Úmluvy takto: „Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte“.¹⁵ Dále je potřeba mít na paměti, že zájem dítěte se postupem času mění a je potřeba této transformaci věnovat patřičnou pozornost, vždy se však vychází z toho, že tento zájem nezletilého dítěte musí být vždy nadřazen zájmu osvojitelů.¹⁶ Právní úprava nicméně

⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 178

¹⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. [Obcanskyzakonik.justice.cz](http://obcanskyzakonik.justice.cz), 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹¹ § 795 OZ

¹² Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, čl. 3

¹³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, čl. 9

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15

¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I ÚS 1506/13

¹⁶ PRUŠOVÁ, Lenka, NOVOTNÁ, Věra. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: Linde 2004, 159 s.

považuje za primární péči o dítě ze strany jeho přirozených rodičů a vychází z toho, že osvojení a s tím spojená péče osvojitelů přichází v úvahu až tehdy, kdy dítě od přirozených rodičů nemůže vůbec potřebnou péči očekávat, jakož i zájem o ně samotné. Při zjišťování onoho zájmu dítěte se vždy, je-li to s přihlédnutím k jeho rozumové vyspělosti možné, vychází z vysloveného přání a názoru nezletilého dítěte.¹⁷

Zákonná úprava rozlišuje osvojení zletilého a osvojení nezletilého, kdy přiblížením institutu osvojení zletilého se zabývá kapitola č. 6. Obecně lze říci, že dělícím kritériem je samotný účel osvojování, který se liší v tom, že u osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, se primárně nesleduje náprava sociální reality v rodině osvojence a osvojitele a poskytování péče a zajišťování sociálních potřeb, jako je tomu u osvojení nezletilého, ale důvodem bývají spíše majetkové zájmy osvojence a osvojitele, především je tento institut významný z hlediska dědického práva a zaopatřování osob.¹⁸

2.2 Druhy osvojení

Podle míry začlenění osvojence do nové rodiny lze rozlišovat osvojení úplné, které spočívá v zániku vztahu osvojence s jeho přirozenou rodinou, a naopak vzniku nového právního vztahu mezi osvojencem a osvojitelem, jakož i rodinou osvojitele, jako vzniká mezi rodičem a dítětem, a osvojení neúplné, které nesměřuje k celkovému právnímu zániku vztahu osvojence s původní rodinou (nezaniká dědické právo, subsidiární vyživovací povinnost) a v rámci kterého nedochází k úplnému právnímu začlenění osvojence do rodiny a příbuzenských vztahů osvojitele.¹⁹

V případě osvojení nezletilého, který není plně svéprávný, právní úprava připouští pouze osvojení úplné, což vyplývá z výše zmíněného § 794, kdy osvojované dítě se po právní moci rozsudku o osvojení zcela začleňuje do nové rodiny osvojitele, jako by se tam narodilo, a právní vztahy s jeho původní rodinou zcela zanikají.²⁰ Osvojitel, případně osvojitelé, se po právní moci rozhodnutí soudu zapíše do matriky jako rodič, rodiče osvojovaného dítěte a dítěti je vydán nový rodný list.²¹

Situace, kdy osvojuje více než jeden osvojitel, je dalším hlediskem, dle kterého můžeme rozlišovat druhy osvojení, a to na osvojení individuální, což je osvojení jediným osvojitelem a

¹⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 200

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2006. Str. 279

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 181

²¹ § 797 OZ

osvojení společné, což je osvojení společně oběma manželi.²² Občanský zákoník uvádí, že osvojiteli mohou být manželé, či jeden z manželů, výjimečně pak i jiná osoba. Osvojují-li manželé společně, podávají návrh jako společní osvojitelé. V případě, že je osvojitelem jiná osoba, soud rozhodne o vypuštění zápisu o druhém rodiči z matriky.²³ V případě, kdy nastane situace, kdy je osvojitel manžel matky dítěte a tato matka zemře, je manžel tzv. jinou osobou, nicméně zápis v matrice o druhém rodiči, tedy matce osvojovaného, se nevypouští.²⁴ Rozdíl v osvojení manželem rodiče nezletilého osvojence a jinou osobou, spočívá v tom, že v případě, že osvojuje manžel rodiče, tak ten se stává nositelem rodičovské odpovědnosti společně s rodičem dítěte, čili oba, jak rodič, tak manžel-osvojitel má k dítěti stejný právní vztah a oba jsou nositeli rodičovské odpovědnosti. Naproti tomu u osvojení jinou osobou vzniká právní vztah pouze mezi dítětem a touto osobou, přičemž tato osoba má výlučnou rodičovskou odpovědnost vůči osvojenci.²⁵ Je nutné dbát na to, že smyslem osvojení je nahradit osvojenci přirozenou biologickou rodinu, proto je upřednostňováno osvojování společně manželi, dítě má pak postavení společného dítěte manželů a má tedy právně oba rodiče. K osvojení individuálnímu by mělo dojít až v případech, kdy účelu nelze dosáhnout jinak. Ačkoliv došlo přijetím nového občanského zákoníku k převratu v oblasti osvojení, i nadále zůstává zachována praxe, ve které platí, že osvojit dítě nemůžou společně registrovaní partneři.²⁶

Kromě uvedených druhů osvojení právní úprava dále ještě rozlišuje dva typy osvojení, a to osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné. Dle § 840 občanského zákoníku jsou-li pro to důležité důvody, soud osvojení na návrh osvojence nebo osvojitele zruší. Podá-li návrh jeden z nich, může se k tomuto návrhu druhý z nich připojit. Aby však nedocházelo k bezdůvodnému, libovolnému rušení osvojení a tím k negativnímu zásahu do zájmů nezletilého osvojovaného dítěte, upravuje dále zákoník v odstavci druhém stejného paragrafu tzv. konverzi zrušitelného osvojení v osvojení nezrušitelné, což spočívá v tom, že osvojení nelze zrušit po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení, s výjimkou osvojení rozporujícího zákonu. Tato úprava vychází z toho, že pakliže se biologický rodič nezletilého dítěte na základě řádného poučení soudem dobrovolně rozhodne udělit souhlas s osvojením, tedy vzdát se svého dítěte, a zájemce o osvojení projeví vůli přijmout toto dítě za vlastní a zpravidla projde profesionální přípravou, na základě čehož potom soud

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2006. Str. 279

²³ § 800 OZ

²⁴ Rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové, sp. zn. 20 C 31/2014

²⁵ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014

²⁶ SLAVÍKOVÁ, Denisa. *Osvojení nezletilých registrovanými partneři* [online]. Epravo.cz, 13. 5. 2015 [cit. 1. 5. 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/osvojeni-nezletilych-registrovanymi-partnery-97801.html>>

rozhodne o osvojení, měly by být obě zúčastněné strany svým rozhodnutím vázány. Je totiž především v zájmu dítěte, aby takto nově vzniklé statusové poměry nebyly dále zásadně měněny.²⁷

2.3 Předpoklady osvojení nezletilého nesevěprávného dítěte

Předpokladů, které musí být splněny, aby mohlo dojít k osvojení nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, je celá řada. Pro přehled je možné je rozdělit do čtyř základních kategorií, jimž jsou předpoklady na straně biologické, původní rodiny dítěte, předpoklady na straně samotného nezletilého dítěte, předpoklady na straně budoucího osvojitele, resp. zájemce o osvojení a ostatní předpoklady (např. rozhodnutí soudu, zásadně zprostředkování osvojení, atd.). Do skupiny předpokladů, jež se vyskytují na straně biologické rodiny dítěte, řadíme například smrt rodiče, odmítnutí dítěte rodičem (např. odložení v baby-boxu), zásadně souhlas rodiče s osvojením, nezájem o dítě ze strany příbuzných a objektivní nezaviněnou neschopnost nebo nemožnost rodiče pečovat o dítě. Na straně dítěte je to potom nemožnost vyrůstat ve své biologické rodině, samotný zájem dítěte na takovém řešení jeho situace a zásadně i souhlas nezletilého nesevěprávného dítěte s touto statusovou změnou.²⁸

2.3.1 Předpoklady na straně budoucího osvojitele

Aby se osoba mohla stát osvojitelem, musí naplnit několik zákonem stanovených podmínek (předpokladů) pro osvojení.

Mezi tyto podmínky patří již výše zmíněné pravidlo § 800 občanského zákoníku, že osvojit mohou manželé společně, jeden z manželů nebo jiná osoba, která se nenachází v manželství.

Kromě tohoto předpokladu kladeného na osobu osvojitele občanský zákoník ještě v § 799 zdůrazňuje předpoklad, že osvojitelem se může stát pouze osoba zletilá, tedy osoba, která dovršila osmnáctého roku věku, a osoba plně svéprávná, zaručuje-li svými osobními vlastnostmi a způsobem života, jakož i důvody a pohnutkami, které ji vedou, že bude pro osvojence do budoucna dobrým a vhodným rodičem. Dále zákoník v tomtéž paragrafu odstavci druhém ukládá jako podmínku osvojení to, že zdravotní stav osvojitele či obou osvojitelů nesmí omezovat péči o osvojené dítě ve značné míře. Z toho lze učinit určitý subjektivní závěr, že zdravotní stav budoucího osvojitele by měl být dobrý v takové míře, aby byl schopen postarat se o osvojované dítě a vykonávat veškeré složky rodičovské odpovědnosti, které zákon přiznává biologickému rodiči. Je možné tedy shrnout, že osoba osvojitele musí být zletilá, svéprávná, dostatečně zdravotně způsobilá, mít specifické osobní vlastnosti, jakož i způsob života, důvody a pohnutky, které

²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 179-180

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 182

odůvodňují její touhu osvojit nezletilé dítě, a které tedy poskytují potřebný předpoklad, že bude vykonávat pozici, ve které se nově ocitne nejlépe, jak to bude možné.

§ 802 OZ stanovuje zákonnou podmínku, podle níž lze osvojit nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti. Plně svéprávným se člověk stane dosažením zletilosti, což je okamžik dovršení osmnáctého roku věku, přiznáním svéprávnosti soudem (tzv. emancipací), nebo uzavřením manželství při splnění zákonem stanovených předpokladů.²⁹

K osvojení nezletilého nesevěprávného dítěte může dojít pouze za předpokladu, že je toto dítě tzv. osvojitelné. Osvojitelnost pro tyto účely představuje situaci, kdy je dítě nesprávně právně volné. Doktorka Zdeňka Králíčková ve svém článku týkající se právní volnosti dítěte uvádí, že ačkoliv se termín právní volnost dítěte v českém právním řádu nenachází, je i přesto v praxi hojně využíván, což může způsobovat do určité míry jisté nesrovnalosti. Jako právně volné dítě tedy vymezuje dítě, jehož osvojení právní řád připouští. Dokud nenabyde rozhodnutí soudu o osvojení právní moci, dítě nemůže být statusově volné, neboť do této chvíle rodinně právní vztah rodič-dítě nezaniká.³⁰ Rodiče se nemohou svého dítěte jednostranným právním jednáním platně vzdát ani zřici, neboť práva rodiče jsou právy absolutními a nedisponovatelnými.³¹

Jako další nezbytnou podmínku pro osvojení občanský zákon v § 803 stanovuje přiměřený věkový rozdíl. Tento rozdíl musí být zpravidla ne menší než šestnáct let, a to z důvodu, aby byl zachován přirozený, v naší společnosti s ohledem na zvyklosti obvyklý rozdíl, jaký bývá mezi rodičem a dítětem. Jedná se o nově zavedené pravidlo oproti předchozí právní úpravě nacházející se v Zákoně o rodině (§ 63 ZoR), kde dolní hranice věku osvojitele stanovena nebyla. Slovo zpravidla v tomto případě vytváří pouze relativní věkovou hranici, neboť zákon připouští v případě, kdy s osvojením vysloví souhlas opatrovník zastupující dítě v řízení a je-li osvojení v zájmu nezletilého dítěte, aby byl věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem menší než uvedených šestnáct let.³² Podmínka věku je legálně zakotvena proto, aby osvojované dítě na svého osvojitele mohlo hledět jako na svého přirozeného rodiče. Smyslem osvojení je totiž vytvořit vztah rodič-dítě, jako je tomu v biologické rodině. Je potřeba, aby osvojitel vystupující v roli rodiče byl schopen plnit úkoly vycházející z rodičovské odpovědnosti, a aby nezletilému osvojenci zajistil dostatečnou výchovu. Evropská Úmluva o osvojování dětí (dále jen „EÚOD“) v článku 7 upravuje, že *„Dítě lze osvojit pouze v případě, že osvojitel dosáhl minimální věkové hranice předepsané pro tento účel, přičemž mu nemá být méně než 21 let nebo více než 35 let. 2. Zákon však může umožnit upuštění od požadavku minimální*

²⁹ § 30 OZ

³⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. *Právní rozhledy*, 2004. Roč. 12, č. 2, s. 52

³¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Autonomie vůle v rodinném právu v česko-italském porovnání*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003. Str. 44

³² § 803 OZ

*věkové hranice: (a) v případě, že osvojitelem je otec nebo matka dítěte, anebo (b) s ohledem na výjimečné okolnosti.*³³ Dále EÚSD v článku osm bodu třetím uvádí, že „obecně platí, že příslušný orgán jak shora uvedeno nebude o osvojení přesvědčen, pokud věkový rozdíl mezi osvojitelem a dítětem bude menší než obvyklý věkový rozdíl mezi rodiči a jejich dětmi.“³⁴

Další z několika podmínek stanovených pro institut osvojení je neexistence překážky příbuzenského vztahu. Podle občanského zákoníku je osvojení vyloučeno mezi příbuznými v linii přímé, jakož i mezi sourozenci. V § 771 OZ dále specifikuje příbuzenství v přímé linii, což znamená, že osoby v takovém poměru pochází jedna od druhé. Tato překážka se nevztahuje na náhradní, tzv. *surogátní* mateřství. Příbuzenství je tedy v tomto případě chápáno jako negativním podmínka, překážka bránící osvojení v souladu se zákonem, kdy vycházíme z toho, že má-li dítě příbuzné v linii přímé, pak vždy dochází ze strany soudu k zjišťování, zda tato osoba, případně osoby, nemají zájem o dítě pečovat, čímž by nedošlo ke ztrátě vazeb dítěte na jeho biologickou rodinu.³⁵ Judikatura Nejvyššího soudu se k této otázce staví tak, že NS konstatuje osvojení nezletilého dítěte jeho prarodičem/prarodiči jako situaci zcela popírající samotný vztah založený osvojením v tom ohledu, že osvojil-li by dítě jeho prarodič, potom by se tento osvojenec stal de facto sourozencem svého biologického rodiče, což by bylo v přímém rozporu s principy osvojení, neboť by došlo k záměně příbuzenských vztahů.³⁶

Je velice důležité, aby měl budoucí osvojitel vůli osvojenec přijmout za vlastního. Tato vůle se promítá v podání návrhu na osvojení dítěte soudu, neboť platí, že soud rozhoduje o osvojení vždy na návrh osoby, která má zájem dítě osvojit.³⁷ Vůle zájemce o osvojení je tedy vyjádřena jeho dobrovolným, bezpodmínečným návrhem na osvojení. Dále je nezbytné, aby osoba budoucího osvojitele představovala určitou záruku vytvoření stabilního, příjemného prostředí pro osvojované dítě a poskytla možnost všestranného rozvoje dítěte.³⁸

2.4 Péče před osvojením

Péči o nezletilé nespolečenské dítě před uskutečněním samotného osvojení tohoto dítěte občanský zákoník rozděluje na dva samostatné typy péče, odlišované zejména pro rozdílný účel, předpoklady, odlišnou dobu i důsledky pro dítě, rodiče a budoucího osvojitele, a to fakultativní

³³ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb. m. s., Evropská úmluva o osvojení dětí. Čl. 7

³⁴ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb. m. s., Evropská úmluva o osvojení dětí. Čl. 8

³⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. O příbuzenství a švagrovství. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 8, s. 29

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2787/2005

³⁷ § 796 odst. 1 OZ

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2006. Str. 296

okamžitou péči o dítě, a obligatorní preadopční péči, také označovanou jako předosvojitelskou či zatímní.³⁹

2.4.1 Fakultativní okamžitá péče

Jedná se o relativně nové ustanovení upraveno v občanském zákoníku, které slouží ve prospěch budoucího osvojitele v tom smyslu, že zájemci o osvojení je stanovena možnost vzít si dítě do své péče ihned po jeho narození.⁴⁰

Rozlišujeme tři případy, kdy je možný přistoupit k fakultativní okamžité péči o dítě. Zaprvé je to situace, kdy oba rodiče v souladu se zákonem poskytli k osvojení platný souhlas, dále pak souhlasí-li s touto formou péče oba rodiče, je možné dítě předat zájemci o osvojení i před uplynutím šestinedělí, stanoveného k poskytnutí souhlasu matce dítěte, pokud to umožňuje zdravotní stav novorozence. V tomhle případě je nutné o tomto kroku zpravit orgán sociálně-právní ochrany dětí (§ 823 OZ). Poslední situací, kdy lze přistoupit k okamžité péči o dítě je okamžik, kdy soud učiní závěr o tom, že existují okolnosti, za kterých nebude potřeba získat souhlas rodičů, a to opět za předpokladu, že to umožňuje zdravotní stav dítěte (§ 824 OZ).

Tato forma péče před osvojením je dočasná, krátkodobá či střednědobá, přičemž není vyloučeno, aby na ni záhy navazovala právě péče preadopční či přímo zásadně trvalé osvojení. Na rozdíl od zatímní, předosvojitelské péče při této okamžité péči jsou rodiče i nadále nositelé rodičovské odpovědnosti, jíž jsou oprávněni vykonávat a mají k dítěti zachovánu vyživovací povinnost v rozsahu, který odpovídá požadavku zásadně stejné životní úrovně rodiče a dítěte, kterou plní budoucímu osvojiteli. Jedinou složku rodičovské odpovědnosti biologičtí rodiče nerealizují, a tou je samozřejmě osobní péče o dítě. Zájemce o osvojení má naproti tomu povinnost a zároveň oprávnění o dítě pečovat jako o vlastní a ochraňovat jej.⁴¹ § 823 v odstavci druhém občanského zákoníku je upraveno, že v záležitostech dítěte může pečující osoba jednat v souvislosti s touto péčí jen tehdy, pokud je to nezbytné.

2.4.2 Obligatorní preadopční péče

Obligatorní preadopční péče o dítě slouží k zajištění přizpůsobení osvojovaného dítěte a zájemce o osvojení, neboli budoucího osvojitele, kteří se ocitají v nově vzniklé, jim dosud neznámé situaci, se kterou se potřebují dostatečně sžít a vstřebat ji. Smyslem tohoto typu péče je pokusit se vytvořit mezi osvojovaným a budoucím osvojitelem patřičné citové a rodinné vazby, aby osvojení

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 191

⁴⁰ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 704

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 191

mohlo naplnit svůj smysl, kterým je mimo jiné nahrazení přirozené rodiny dítěti stejně jako rodinných vazeb, které zanikají s rodinou původu osvojením, a vytvoření vazeb nových s osobou, jež dítě pravděpodobně v budoucnu osvojí. V období této péče se ověřuje, zda tu jsou potřebné požadované předpoklady pro uskutečnění osvojení. Probíhá psychologické vyšetření, kde je posuzován vývoj dítěte i nově vzniknuvší vazby s osvojitelem v novém náhradním prostředí.⁴²

Zákon tedy před samotnou adopcí požaduje osobní péči o dítě ze strany zájemce o osvojení. Jedná se o obligatorní hmotněprávní náležitost, někdy se toto období označuje též jako tzv. období zkušební, v rámci kterého vznikají nové, vzájemné emocionální vazby dítěte a budoucího osvojitele. Jde-li o malé dítě, výhodou je, že je většinou schopno si vytvářet nové vztahy rychleji, rychleji se adaptovat v neznámém prostředí. Naopak osvojitelův život je dítětem ovlivněn významným způsobem, a to tak, že musí přeorganizovat svůj současný život tak, aby do něj osvojenec kompatibilně zapadl.⁴³ Zákon také stanoví, jaká pravidla musí být naplněna, aby k osvojení mohlo dojít. První z těchto pravidel je dodržení lhůty pro předání dítěte do osobní preadopční péče, což upravuje § 826 občanského zákoníku tak, že dítě může být předáno budoucímu osvojiteli po uplynutí tří měsíců ode dne poskytnutí souhlasu rodičů s osvojením. Pokud jsou souhlasy rodiči dány v odlišných okamžicích, pak se lhůta váže k souhlasu učiněnému později. Lhůta je zde stanovena z toho důvodu, že v této tříměsíční lhůtě je ze zákona možné souhlas odvolat, čímž by tedy preadopční péče postrádala nadále smysl, neboť by k adopci nebylo možné přistoupit. Pokud se souhlas rodičů nevyžaduje, lze dítě do péče předat po uplynutí tří měsíců ode dne udělení souhlasu k osvojení opatrovníkem nebo poručníkem.⁴⁴

O předání dítěte rozhoduje soud výlučně na návrh osvojitele.⁴⁵ Rozhodnutí provede až po provedení příslušného důkladného šetření, v rámci kterého zkoumá vhodnost a kompaktnost dítěte a osvojitele. Přitom pohlíží zejména na to, jaká je osobnost osvojitele, v jakém zdravotním stavu se osvojitel aktuálně nachází, jaké bydlení resp. sociální prostředí pro vývoj dítěte je schopen zajistit a jaká je jeho schopnost se o dítě postarat. Dále se posuzuje též zdravotní stav a osobnost dítěte, zkoumá se prostředí, z jakého dítě pochází i jaká jsou jeho statusová práva. Soud nesmí opomenout ani šetření ohledně příslušnosti obou subjektů osvojení k náboženství, etnické skupině, pohlíží i na dobu, po kterou bylo dítě v osvojitelově péči. Nastane-li situace, kdy chce dítě osvojit pouze jeden z manželů, soud zkoumá důvody, z jakých se druhý z manželů k návrhu nebyl ochoten připojit.⁴⁶

⁴² MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. Str. 26.

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině / Zákon o registrovaném partnerství*. 4. vydání, 2009. Str. 343 - 348

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 192

⁴⁵ Je zde zakotven návrhový princip, kdy k podání návrhu je aktivně legitimován budoucí osvojitel. Návrh v tomto případě vyjadřuje vůli budoucího osvojitele převzít nezletilé dítě do péče před samotným osvojením.

⁴⁶ § 827 OZ

Rozhodnutím soudu o předání dítě do obligatorní péče před osvojením vzniká zájemci o osvojení celá řada oprávnění a povinností ve vztahu k osvojovanému nezletilému dítěti. Tato osoba po dobu trvání péče dítě zastupuje a spravuje jeho záležitosti v běžných věcech, dítě vychovává a realizuje výkon osobní péče o dítě. Dále, na rozdíl od výše zmíněné péče fakultativní, budoucí osvojitel o dítě pečuje na vlastní náklad, kdy v tomto případě ale dítě nemá právo na zajištění stejné životní úrovně jako osvojitel, ale dochází pouze k hrazení základních odůvodněných potřeb dítěte.⁴⁷

§ 829 OZ upravuje fakt, že biologickým rodičům dítěte se v okamžiku rozhodnutí soudu o preadopční péči nadále pozastavuje výkon rodičovské odpovědnosti, respektive jednotlivých jejích složek, a rovněž tímto dochází k pozastavení dříve stanovené povinnosti vyživovací, jež doposud ze zákona měli vůči svému nezletilému dítěti, případně dříve stanovená vyživovací povinnost jiné osoby, která k ní byla dosud povinna, a to po dobu trvání péče. Doba trvání je taková, jaká postačuje k tomu, aby došlo k učinění přesvědčivého závěru, že mezi osvojitelem a osvojencem vznikl požadovaný vztah, jaký je cílem osvojení. Tato doba není kratší než šest měsíců.

2.5 Mezinárodní osvojení

Z důvodu globálního masového rozšiřování možností cestovat, studovat, pracovat i legálně žít na jakémkoliv místě po celém světě, dochází v současné době k velkému nárůstu uzavírání manželských svazků mezi osobami odlišného státního občanství, kteří v případě, kdy touží po adopci, zejména proto, že sami nemohou mít vlastní dítě, sahají po stále rostoucích možnostech osvojování dětí do ciziny nebo naopak z ciziny do České Republiky. Protože je osvojování dětí v cizích zemích Evropské Unie značně finančně nákladnější, než je tomu v případě osvojování dětí v ČR, informace o dítěti zde mají vysoký stupeň kvality, a i proto, že ČR v neposlední řadě zaručuje nadprůměrnou úroveň poskytování lékařské péče dětem, vyhodnocují budoucí osvojitelé jako výhodnější osvojování právě v České Republice.⁴⁸

Vzhledem k tomu, že podmínky osvojení jsou v různých státech odlišné a proto vznikla důvodná potřeba unifikovat jeho základní principy, došlo ze strany států ke sjednocení požadavků kladených na osvojování a to ve formě mezinárodních dokumentů.⁴⁹ Problematiku mezinárodního osvojení tak tedy upravuje několik mezinárodních smluv, kdy mezi přední z nich patří Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodních osvojení (1993), Evropská Úmluva o osvojení dětí (1967) a v neposlední řadě též Úmluva o právech dítěte (1989), která mezinárodní osvojování upravuje ve svém článku 21. V tomto článku Úmluva sice dává přednost osvojování dítěte v zemi

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 192

⁴⁸ NOVOTNÁ, Věra, PRŮŠOVÁ, Lenka. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: Linde, 2004. Str. 137

⁴⁹ BAYEROVÁ, Monika. Osvojení v mezinárodních dokumentech. *Právní rozhledy*. 1999, roč. 7, č. 7

jeho původu, nicméně možnost osvojit nezletilé nesvéprávné dítě do země cizí nevylučuje, a to v případě, kdy „*dítě nemůže být předáno do výchovy v zařízení péče o děti nebo v rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi původu.*“⁵⁰

Aby bylo samotné osvojování dítěte do ciziny umožněno, je nutné vyčerpávat veškeré zákonem poskytnuté možnosti péče o dítě v jeho sociálním a kulturním prostředí. Mezi samotné podmínky mezinárodních osvojení patří osvojitelnost a nejlepší zájem nezletilého dítěte, které zjišťuje a zkoumá stát původu dítěte. Tento stát musí rovněž opatřit dobrovolný souhlas s osvojením dítěte ze strany určitých osob, orgánů či institucí, jejichž souhlas je pro osvojení nezbytný, přičemž je nutno klást důraz na pečlivé a řádné vysvětlení následků udělení takového souhlasu. Tento souhlas, který nebyl odvolán, musí být udělen písemně v zákonem stanovené formě, nesmí být poskytnut za úplatu či náhradu, matka jej může udělit až po narození dítěte. Stát původu dítěte je povinen rovněž poučit osvojované dítě, s ohledem na jeho věk a zralost, o následcích osvojení a svého dobrovolného souhlasu, je-li požadován. Přihlíží se k přáním a názorům dítěte. Co se týče osvojitelů, je nutné, aby orgány přijímajícího stát rozhodly o vhodnosti a způsobilosti zájemců o osvojení, kterým musí být poskytnuty potřebné porady a stejně tak rozhodly o oprávněnosti vstupu a trvalému pobytu dítěte na jejich území.⁵¹

⁵⁰ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte. Čl. 21

⁵¹ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Čl. 4, 5

3 Souhlas k osvojení nezletilého

Souhlas k osvojení nezletilého dítěte je základním předpokladem k uskutečnění samotného osvojení. Občanský zákoník v § 805 upravuje, že o osvojení nelze rozhodnout bez uděleného souhlasu dítěte, rodičů dítěte nebo jiných osob, které jsou k udělení souhlasu za rodiče ze zákona oprávněny, případně manžela osvojitele. Z uvedeného lze vyvodit závěr, že souhlas k osvojení neposkytují vždy výhradně rodiče dítěte, ale mohou nastat i situace, kdy za ně rozhodují osoby jiné, kterým tuto pravomoc svěřuje sám zákon. Nicméně jedná se o velice specifické situace, kdy není možné získat souhlas příslušné osoby nebo jej z taxativně stanovených důvodů není třeba obstarávat. Ať nastane kterákoliv ze situací, je třeba pomyslet na fakt, že souhlas musí být vždy udělen, přičemž se jedná o hmotněprávní podmínku osvojitelnosti.⁵²

Souhlas s osvojením musí splňovat určité zákonem stanovené náležitosti. Tyto náležitosti najdeme upraveny rovněž v novém občanském zákoníku, a to v paragrafu 810, který ačkoliv upravuje podmínky pro udělení souhlasu ze strany rodiče, vztahuje se analogicky na souhlasy všech oprávněných osob. Aby byl souhlas k osvojení učiněn platně, je zapotřebí aktivního jednání ze strany osoby oprávněné tento souhlas učinit, a to formou osobního prohlášení vůči soudu. Specifikaci věcné a místní příslušnosti tohoto soudu nalezneme v zákoně č. 292/2013 Sb., O zvláštních řízeních soudních (ZŘS). Věcně příslušný v této věci je dle § 3 odst. 1 okresní soud, neboť věc nespadá mezi výjimky, o nichž rozhoduje v prvním stupni soud krajský. V tomto případě je nicméně možné, aby oprávněná osoba učinila souhlas u kteréhokoliv okresního soudu, který má povinnost věc neprodleně postoupit příslušnému soudu, nebo pakliže dosud nebylo zahájeno řízení ve vztahu k dítěti, jehož se souhlas týká, založí tento soud spis, který rovněž postoupí příslušnému okresnímu soudu. Místně příslušný je dle § 428 ZŘS obecný soud osvojovaného dítěte. V případech mezinárodního osvojování je místní příslušnost stanovena lokalitou Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, tedy v těchto věcech rozhoduje soud, v jehož obvodu se Úřad nachází.

Ústní prohlášení činí oprávněný před příslušnou úřední osobou. Ustálená judikatura Nejvyššího soudu uvádí, že souhlas s osvojením je zcela legitimním požadavkem a je nezbytné, aby byl udělen osobně, výslovně a určitě.⁵³ Před tím, než je samotný souhlas udělen, je potřeba, aby byl rodič, případně jiný oprávněný, řádně a dostatečně soudem poučen o všech následcích a samotné podstatě osvojení, stejně jako o možnosti a podmínkách, za kterých je možné již udělený souhlas dodatečně odvolat.⁵⁴ Jde o to, že rodič musí naprosto a plně pochopit význam svého jednání, a to

⁵² SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str.

⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 415/2005

⁵⁴ §436 odst. 1 ZŘS

jak pro právní, tak po faktické stránce, soud se musí přesvědčit o tom, že si rodič uvědomuje veškeré důsledky svého počínání, a to nejen o důsledky ve vztahu k němu samotnému, ale i k jeho osvojovanému dítěti. Důvodová zpráva hovoří o tzv. informovaném souhlasu, tedy souhlasu, který rodič uděluje až po obdržení požadovaného poučení.⁵⁵

Poté, co jsou splněny tyto uložené požadavky a osoba souhlas dobrovolně poskytne, sepíše soud protokol o obsahu osobního prohlášení, jež prohlašující vlastnoručně podepíše.⁵⁶

Druhou podmínkou stanovenou zákonem pro udělení souhlasu, je vedle osobního prohlášení ještě požadavek na naplnění obecných náležitostí každého právního jednání. Poskytnutí souhlasu s osvojením je právním jednáním sui generis, tedy statusovým jednáním. V případě, že je ono poskytnutí souhlasu vázáno doložkou času či splnění nějaké podmínky, nepřihlíží se k němu. K tomuto se vyjadřuje důvodová zpráva, která rovněž stanoví, že takovéto právní jednání směřující k udělení souhlasu je právně bez významu, bylo-li učiněno v tísní či pod nátlakem.⁵⁷ V judikatuře ústavního soudu je vymezeno, že „*Náležitostí vůle jednající osoby je svoboda a vážnost při jejím projevu při zachování absence omylu a tísně.*“⁵⁸

Obecné náležitosti právního jednání nalezneme upravené v občanském zákoníku, který v Hlavě V první části stanovuje, že právní jednání vyvolává následky, které jsou v něm vyjádřeny. Jednání způsobuje určité předpokládané právní následky v případě, kdy je na jejich vyvolání zaměřena vůle jednajícího. Právní jednání je tedy spojeno s projevem vůle jednajícího a jeho obsah i účel musí být v souladu s dobrými mravy a zákonem. Pro posouzení pojmu dobré mravy, musíme vycházet z judikatury Ústavního soudu, který upřesňuje, že se jedná o „*souborn etických obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajištěno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.*“⁵⁹ V případě, že vůle jednající osoby chybí, nebo nebyla projevována vážně, určitě a srozumitelně, o právní jednání nepůjde.⁶⁰

Evropská úmluva o osvojení dětí ve svém článku pátém odst. 2 hovoří o zákazu vynucování udělení souhlasu rodiče s osvojením dítěte ze strany příslušných orgánů, kdy úřady mohou rozhodnout o nahrazení zamítnutého souhlasu jen ve výjimečných případech, které zákon výslovně upraví.

⁵⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁵⁶ § 436 ZŘS

⁵⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 28/96

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

⁶⁰ § 545 - § 547 ve spojení s § 551 a násl. OZ

3.1 Souhlas rodiče osvojovaného dítěte

Občanský zákoník v § 809 upravuje pravidlo, že k osvojení je potřeba zajistit souhlas rodiče dítěte. Souhlas rodičů udělovaný k osvojení jejich biologického nezletilého nesvéprávného dítěte je tedy nezbytným předpokladem pro přijetí cizího dítěte za vlastní ze strany budoucího osvojitele a umístění tohoto dítěte do náhradní rodiny osvojitele.

Rodičem dítěte jsou jeho matka a otec. Matka je žena, která dítě porodila. Vycházíme ze staré římské právní zásady „mater semper certa est“, což v předkladu znamená, že matka dítěte je vždy jistá. Totéž však neplatí v případě otcovství, kdy otcem narozeného dítěte je muž určený podle jedné ze tří domněnek otcovství.⁶¹ Je třeba tedy vycházet z toho, že právem udělit souhlas s osvojením dítěte je nadaná biologická matka a muž, jenž je uveden v rodném listě dítěte, nikoliv muž, který o sobě pouze prohlašuje, že je otcem s tím, že jeho rodičovský poměr k dítěti nebyl dosud soudně určen. OZ však na takové situace pamatuje a v § 830 udává, že pakliže tento muž tvrdící své rodičovství podá soudu návrh na určení otcovství, nelze o osvojení rozhodnout dříve, než bude rozhodnuto o takto podaném návrhu. Zmíněné ustanovení slouží k ochraně domnělého, putativního otce tak, aby nedocházelo k osvojování dítěte, bez toho, aby dostal šanci tomu jakkoliv zabránit.⁶²

S problematikou udělování souhlasu úzce souvisí institut rodičovské odpovědnosti, o níž bude pojednáváno v práci níže. Každý rodič je ze zákona nositelem rodičovské odpovědnosti, která vzniká narozením dítěte a zaniká svéprávností tohoto dítěte, ledaže by jí byl rodič dříve zbaven rozhodnutím soudu. Tato odpovědnost obsahuje zákonem stanovená práva a povinnosti rodičů vůči svým dětem, což v souhrnu znamená, že rodiče mají právo, resp. povinnost náležitě pečovat o své vlastní dítě, a to zejména o jeho zdraví, dále pak o tělesný, rozumový i mravní vývoj dítěte, mají právo své dítě chránit a udržovat s ním osobní kontakt, zajistit mu příslušnou výchovu a vzdělání podle svých možností a schopností, mají právo spravovat jeho majetek, zastupovat jej ve věcech, kde je toto zastoupení třeba, a určit místo jeho bydliště, přičemž tuto odpovědnost může modifikovat výhradně soud.⁶³

Vzhledem k tomu, že osvojením veškerá práva rodiče k dítěti zanikají, stalo se udělení souhlasu zcela spravedlivě zaběhnutým a v praxi vyžadovaným pravidlem. Každý rodič má přirozené právo na to být rodičem. Osobní právo rodiče udělit souhlas k osvojení není součástí

⁶¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 21

⁶² SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 669

⁶³ § 858 ve spojení s § 865 OZ

rodičovské odpovědnosti, ani rodičovských práv a povinností.⁶⁴ Souhlas rodič dává do osmnáctého roku věku dítěte, což je zakotveným pravidlem pro případy mezinárodních osvojení, které se aplikuje i u osvojení vnitrostátního.⁶⁵ Aby rodič vůbec mohl takový souhlas udělit, musí být nositelem rodičovské odpovědnosti, a dále pak musí být prokázána jeho plná způsobilost učinit takovéto právní jednání. V tomto případě není tedy rozhodující ani fakt, že byl rodič na rodičovské odpovědnosti omezen (je relevantní pouze její zbavení soudem), nebo že byl tomuto rodiči zakázán styk s jeho dítětem. Stejně tak nehraje žádnou roli situace, kdy se nezletilý nachází či nenachází v přímé péči svého biologického rodiče.⁶⁶ Rodič omezen rozhodnutím soudu na svéprávnosti smí ve věci osvojení právně jednat pouze v rozsahu, v jakém jeho svéprávnost omezena není (§ 812 OZ).

Při osvojování nezletilých dětí vycházíme z toho, že souhlasu k osvojení je potřeba ze strany každého z obou rodičů dítěte. Pakliže by jeden z rodičů souhlas k osvojení dítěte odmítl poskytnout, nebo pokud by nastala situace, kdy by si jednotlivé učiněné projevy vůle rodičů vzájemně odporovaly, nebylo by možné osvojení provést.⁶⁷ Není možné, aby byl projev vůle jednoho z rodičů nahrazen v rámci zástupčího práva druhým rodičem, ani rozhodnutím soudu.⁶⁸ Výjimečně je možno přistoupit k rozhodování o osvojení na základě souhlasu pouze jednoho z rodičů. Souhlas rodiče je důležitý zejména kvůli přirozenému propojení, které mezi rodičem a dítětem vzniká právě narozením dítěte, rodič je tedy s dítětem spojen nejen, jakožto jeho zákonný zástupce, ale i jako osoba přirozeně patřící k dítěti, jež má právo být přítomna v životě dítěte a účastnit se jeho vývoje, podílet se na jeho výchově. Pokud z nějakého důvodu není možné, aby dal k osvojení souhlas rodič, který je ale znám a naživu, činí tak výjimečně i jiná osoba zastupující tohoto rodiče.⁶⁹

Při udělování souhlasu je potřeba dodržovat zákonem stanovené lhůty. Tyto lhůty se liší u obou z rodičů. U matky dítěte je tato stanovená lhůta šestitýdenní, což znamená, že matka může svůj souhlas s osvojením dítěte udělit nejdříve šest týdnů od jeho narození. Lhůta stanovená pro matku osvojovaného dítěte je ze zákona delší, než lhůta stanovená pro udělení souhlasu ze strany otce dítěte, a to z důvodu zajištění určitého stupně ochrany matce, které se tímto poskytuje

⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 183

⁶⁵ Náhradní výchova dětí – možnosti a meze: *Kolokvium I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008. 126 s. Sborníky č. 39, str. 46

⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2006. Str. 287

⁶⁷ RADVANOVÁ, Senta, ZKULÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1999. Str. 133

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>

potřebný čas k fyzickému i duševnímu zotavení se po porodu a sžití s dítětem. Matka tak tímto získává prostor k tomu, aby si se svým narozeným dítětem vytvořila přirozený vztah, nebo se o to alespoň pokusila.⁷⁰ Jde o to, že se žena po porodu dítěte nachází ve velice specifickém postavení, je mimořádně zranitelná, a proto se prostřednictvím poskytnuté šestinedělní lhůty zákon snaží předejít takovým situacím, kdy by matka jednala ukvapeně, v náhlém popudu nebo v prudkém rozrušení vzniklém v souvislosti s porodem.⁷¹ Pokud by došlo k tomu, že by matka udělila požadovaný souhlas ještě před uplynutím této zákonem stanovené šestitýdenní lhůty, k takovému souhlasu s osvojením by se nepřihlíželo (§ 813 odst. 2 OZ), a to pro rozpor takového jednání se zákonem. Šlo by teda o právní jednání, které české právo označuje jako zdánlivé, přičemž dle § 554 OZ takové jednání není právně způsobilé vyvolávat právní následky. Zachování požadované lhůty pro udělování souhlasu ze strany biologické matky vyžaduje i Evropská úmluva o osvojení dětí, dle které „*souhlas matky s osvojením jejího dítěte nebude akceptován, pokud nebude udělen v takové lhůtě po narození dítěte, jež nebude kratší šesti týdnů a jak může být předepsána zákonem, anebo v případě, že taková lhůta není stanovena, ve lhůtě, která podle stanoviska příslušného orgánu bude matce umožňovat, aby se dostatečně zotavila po porodu.*“⁷² Lhůta šesti týdnů je tedy minimální poskytovanou lhůtou.

Zákonná úprava lhůty poskytované ženám však dříve nebyla v českém právním řádu zakotvena. Docházelo pak k tomu, že sociální pracovníci v některých případech dokonce svévolně vyvíjeli na rozrušené ženy po porodu, nacházející se v tísnivých sociálních situacích, nátlak, aby s osvojením právě narozeného dítěte souhlasily ještě v porodnici. Teprve až s poslední novelou někdejšího zákona o rodině, bylo šestitýdenní pravidlo vztahující se k matkám zavedeno. Ve srovnání s ostatními sousedními státy je nicméně stále česká právní úprava liberálnější, neboť například ve Francii je matkám rodičkám stanovena pro tzv. „zřeknutí se dítěte“ lhůta tří měsíců od porodu.⁷³

Otec dítěte naproti tomu může svůj souhlas udělit kdykoliv po narození dítěte, z čehož vyplývá, že není jako matka chráněn ani vázán žádnou zákonem stanovenou lhůtou. Jediný požadavek kladen na jeho souhlas je samotné narození dítěte. Pakliže otec učiní souhlas ještě před tímto zákonem stanoveným milníkem, nepřihlíží se k němu.⁷⁴

Rodiče dítěte tedy mohou, na základě dikce zákona, učinit společný souhlas s osvojením jejich nezletilého dítěte, nebo tak mohou učinit každý zvlášť, v jiné době, zcela bez závislosti jeden

⁷⁰ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 669.

⁷¹ Náhradní výchova dětí – možnosti a meze: *Kolokvium I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008. 126 s. Sborníky č. 39, str. 47

⁷² Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb. m. s., Evropská úmluva o osvojení dětí. Čl 5 odst. 4

⁷³ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. Str. 135.

⁷⁴ § 813 OZ

na druhém. V případě, kdy rodiče udělí souhlas odlišně, je třeba pomýšlet na různost nástupu právních účinků vyvolaných jejich právním jednáním. Tak například, budou-li souhlasy rodičů uděleny v rozdílných lhůtách, rovněž jindy uplyne každému lhůta umožňující souhlas s osvojením odvolat. Dále pak bude možné přistoupit k svěřeni dítěte do péče zájemců o osvojení až poté, co soud přijme souhlas posledního z nich. Stejně tak rozdílně nastane okamžik, ve kterém dojde k pozastavení rodičovské odpovědnosti a poručníka, jímž se ze zákona ustanovuje dítěti orgán sociálně-právní ochrany dětí, soud jmenuje až po pozastavení rodičovské odpovědnosti obou rodičů.⁷⁵ Tříměsíční lhůta počítaná od udělení souhlasu k tomu aby mohlo být dítě předáno do péče před osvojením, jak uvádí § 826 OZ, uplyne rozdílně v závislosti na různě poskytovaných souhlasech rodičů osvojovaného dítěte.

3.1.1 Adresný (konkrétní) souhlas rodiče

Při poskytování souhlasu ze strany rodiče dítěte rozlišuje právní věda dva typy souhlasů a to adresný, konkrétní souhlas a souhlas blanketový neboli obecný. Adresný souhlas je charakteristický tím, že rodič při tomto právním jednání konkrétně označí specifikovanou osobu jako budoucího osvojitele jeho dítěte, což se stává podkladem pro nezprostředkované osvojení. Je tedy nezbytné uvést osobu osvojitele tak, aby jej nad vši pochybnost nebylo možné zaměnit s osobou jinou. Předpokládá se zde, že se jedná o osobu rodiči dítěte, jenž uděluje souhlas, známou.⁷⁶ Je na místě uvést, že v případě, kdy by byla vyvíjena jakákoliv činnost třetí, fyzické osoby vedoucí k seznámení rodičů dítěte s dalšími osobami, jež by se potenciálně mohly stát osvojiteli, jednalo by se o přestupek.⁷⁷ Nejvyšší soud k této věci judikoval, že „*Jestliže pověřená osoba (OSPOD) zajišťuje seznámení rodičů byt' nenarozeného dítěte, které má být podle záměru rodičů nabídnuto k osvojení, s potenciálními budoucími osvojiteli, pak se jedná o porušení zájmu zprostředkování osvojení.*“ Nejvyšší správní soud dále vymezil znaky skutkové podstaty nezákonného zprostředkování, a to tak, že „*Z uvedeného výkladu právní úpravy předmětného deliktu vyplývají dva znaky této skutkové podstaty: 1) výběr určité fyzické osoby vhodné stát se osvojitelem, 2) zajištění osobního seznámení se dítěte s touto osobou*“.⁷⁸

3.1.2 Blanketový (obecný) souhlas rodiče

Blanketový souhlas rodiče charakterizuje jeho anonymita. Rodič dává souhlas s osvojením dítěte bez toho, aby specifikoval osobu osvojitele. Osvojitel tak tedy bude vybrán teprve až na základě rozhodnutí soudu pocházejícího z řízení o zprostředkování osvojení, které po udělení

⁷⁵ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. Str. 669

⁷⁶ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 657

⁷⁷ V případě, kdy by byla takovým zprostředkovatelem naopak právnická osoba, šlo by o správní delikt.

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 5. 2012, čj. 3 Ads 144/2011 – 163.

souhlasu rodičem vždy následuje. Tento typ souhlasu činí rodič osobně v písemné formě před soudem.⁷⁹

Zprostředkování osvojení je upraveno v § 24 zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZSPOD“).

3.2 Souhlas nezletilého rodiče

Právní úprava osvojování dětí pamatuje i na případy, kdy rodiče dítěte, jenž má být osvojeno, nejsou plně zletilí. Tyto osoby nejsou plně způsobilé k právnímu jednání. Nezletilému rodiči je rovněž pozastavena rodičovská odpovědnost až do doby nabytí plné svéprávnosti. To se však nevztahuje k výkonu práva a povinnosti osobně pečovat o dítě, ledaže by soud rozhodnul jinak.⁸⁰

Předpokladem učinění platného souhlasu je dovršení alespoň šestnáctého roku věku rodiče dítěte. Rodič, který tuto podmínku naplní, je způsobilý k udělení souhlasu s adopcí. V opačném případě nezletilý rodič souhlas k osvojení dát nemůže, respektive soud nesmí takový souhlas s osvojením přijmout. Podle názoru zákonodárce, jenž tuto hranici v občanském zákoníku zakotvil, je souhlas k osvojení zásadním vrcholem osobního projevu vůle člověka, a osoba, která nedosáhla šestnácti let, není schopna právní následky vyvěrající z tohoto právního jednání správně vyhodnotit a dostatečně posoudit. V dřívější právní úpravě takto jasně daný věk nebyl, a praxe byla taková, že záleželo na závěrech učiněných soudem, zda konkrétní osoba je či není způsobilá a dostatečně vyspělá k učinění takového souhlasu. Šetření probíhalo různými způsoby, jako například formou pohovoru s nezletilým rodičem, jeho rodiči, za pomoci psychologů či vyhodnocením různých zpráv vypracovaných lékaři nebo sociálními orgány.⁸¹ Dle mého názoru byla takto zavedená praxe vhodnější, neboť každý člověk je individuální osobnost, jejíž rozumový vývoj je specifický právě pro ni a nikoho jiného a nelze tedy zcela jednostranně stanovit, že patnáctiletý člověk není schopen posuzovat následky svého jednání, zatímco o rok starší, jiná osoba už takto způsobilá je. Myslím si, že i nadále by tedy měl každý případ projít důkladným prošetřením ze strany soudu, který by například na základě osobní rozpravy s nezletilým rodičem zjistil jeho rozumový, mentální vývoj a schopnosti rozpoznat důsledky svého jednání, a učinil závěr o jeho vyspělosti k udělení souhlasu s osvojením vlastního dítěte.

Občanský zákoník striktně zakazuje ve věci udělení souhlasu zastoupení nezletilého rodiče opatrovníkem.⁸² Z osobní povahy věci rovněž dojdeme k závěru, že není možné takové zastoupení ani ze strany rodiče nezletilého rodiče, ani jeho poručníka, neboť udělení souhlasu je, jak již bylo v práci zmíněno, osobním nezastupitelným jednáním, které nemůže být takto nahrazeno.

⁷⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 2, str. 53

⁸⁰ § 868 OZ

⁸¹ ŠVESTKA a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 363

⁸² § 811 OZ

3.3 Souhlas s osvojením učiněný samotným dítětem

Hovoříme-li o problematice udělování souhlasů s osvojením, je nutné neodmyslitelně připomenout, že občanský zákoník pamatuje též na právo projevit svou vůli ze strany samotného dítěte, jehož se osvojení týká, na nějž tedy rovněž pohlížíme jako na osobu oprávněnou k udělení souhlasu s vlastním osvojením.

Osvojení představuje významnou statusovou změnu, v rámci které dochází k naprosto zásadnímu zásahu do života zúčastněných osob. Z tohoto důvodu je tedy nezbytné a neopomenutelné probrat s osvojovaným dítětem situaci, která do budoucna ovlivní jeho život. Tuto úlohu přebírá soud. Ten je povinen dítě řádně poučit o účelu, obsahu a následcích udělení jeho souhlasu v případech, kdy je vyžadován. Přitom musí takto jednajícím soudce postupovat mimořádně obezřetně a přátelsky, tak aby zbytečně dítě nerozrušil, měl by vynaložit co největší úsilí a veškerou empatii a ohleduplnost pro to, aby se dítě při rozhovoru necítilo nepříjemně, a aby bylo schopno vyjádřit svoje postoje k nově nastalé situaci, ve které se ocitá. Při tomto úkonu je žádoucí, aby byl výběr osob přítomných rozhovoru, kromě opatrovníka, případně dětského psychologa, pečlivě zvážena soudem.

Formu souhlasu u dítěte zákon speciálně nestanovuje. S ohledem na povinnost soudu poučit dítě o všech aspektech osvojení a zjišťovat jeho názor, vycházíme z předpokladu, že zákonodárce počítal s naplněním stejné formy poskytování souhlasu, jako je stanovena § 810 OZ v případech souhlasů činěných rodiči osvojence. Dítě tedy prohlašuje svůj souhlas osobně vůči soudu.⁸³

3.3.1 Souhlas dítěte staršího dvanácti let

Časovým milníkem, který nám určuje, zda se souhlas od osvojovaného dítěte požaduje či nikoliv, je věk dosažených dvanácti let. Konkrétní věková hranice pro udělování souhlasu osvojencem byla zavedena až novým občanským zákoníkem. Tehdejší ZOR pouze stanovil pravidlo, že souhlas nezletilého dítěte je vyžadován vždy, pokud je toto dítě schopné posoudit veškeré důsledky osvojení s výjimkou případů, kdy by byl zmařen účel osvojení.⁸⁴ Tato relativně nově zavedená věková hranice tedy představuje jednak právo dítěte souhlasit s vlastním osvojením, jednak vznik další z hmotněprávních podmínek stanovených zákonem pro osvojení nezletilého dítěte, která musí být naplněna.⁸⁵ Dle § 806 OZ pakliže dítě, o jehož osvojení se jedná, dovršilo alespoň dvanáctý rok věku, požaduje se od něj učinění souhlasu s osvojením vždy. Výjimkou je

⁸³ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 653

⁸⁴ § 67 odst. 1 ZOR

⁸⁵ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 650

situace, kdy by byl tento postup naprosto bez jakékoliv pochybnosti v zásadním rozporu se zájmem dítěte, nebo případ kdy dítě není schopné posoudit důsledky učiněného souhlasu.

Co se týče první z výjimek, pak vycházíme z toho (jak již bylo řečeno v první kapitole diplomové práce), že nejlepší zájem dítěte je v rodinném právu, nejen v České Republice, ale i na poli mezinárodního práva, základním právním principem.⁸⁶ Dítě je považováno za zvlášť zranitelný subjekt, který má do jisté míry omezenou schopnost hájit své vlastní zájmy, proto tedy vzniká určitá potřeba poskytnout mu právní cestou speciální ochranu, která by tento nedostatek v daném směru vyvažovala. A právě proto je tento princip nejlepšího zájmu dítěte (tzv. the Best Interest of the Child) nástrojem, jenž tuto ochranu zajišťuje ze strany společnosti.⁸⁷ Nejvyšší soud se k otázce nejlepšího zájmu dítěte v soudních řízeních staví tak, že „*Nejlepší zájem dítěte v procesním významu zahrnuje rozhodovací činnost soudu, která v konkurenci často protichůdných zájmů účastníků řízení považuje a přední význam přiznává zjištěnému zájmu dítěte s cílem dosáhnout pro dítě stabilního a dlouhodobého řešení*“ a dále pak „*Zjištění názoru dítěte v soudním řízení zákonodárce svěřil soudu.*“⁸⁸

S druhým případem je to složitější v tom smyslu, že zákon ani důvodová zpráva konkrétně nespecifikují jednotlivé případy takové neschopnosti. Dovožujeme tedy, že se jedná například o takové situace, kdy dítěti brání jeho špatný zdravotní či psychický stav nebo nežádoucí emocionální vývoj.⁸⁹

V případech uvedených jako výjimky z udělování souhlasu dítětem starším dvanácti let vyvstává otázka, jaký bude další postup v řízení. V úvahu zde připadá jmenování opatrovníka, nicméně zákon tento postup ve svých ustanoveních přímo neukládá. Lze však subsidiárně využít § 465 odst. 1 OZ, neboť udělovaný souhlas je považován za hmotněprávní úkon. Soud má možnost jmenovat opatrovníka člověku k ochraně jeho zájmů. V této věci tedy bude nejspíše záležet na úvaze rozhodujícího soudu, zda opatrovníka dítěti jmenuje či nikoliv.

Jak již bylo zmíněno, je potřeba, aby bylo dítě poučeno stanoveným způsobem. Právo dítěte na poskytnutí takového poučení plyne z tzv. participačních práv dítěte stanovených např. v Úmluvě o právech dítěte čl. 12 „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními*

⁸⁶ ZERMATTEN, Jean. The Best Interests of the Child Principle: Literal Analysis and Function. The International Journal of Children's Rights, 2010, č. 4, s. 483–499.

⁸⁷ KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 21, č. 3

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011

⁸⁹ ŠVESTKA a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 355

pravidly vnitrostátního zákonodárství.“ Součástí poučení je i upozornění na právo nesouhlasit se změnou příjmení, právo podat návrh na zrušení osvojení a poučení o automatické konverzi osvojení.⁹⁰ Je nutné také poučit o možnosti utajení osvojení ve smyslu § 837 OZ.⁹¹

3.3.2 Souhlas dítěte mladšího dvanácti let

Nedosáhlo-li v době rozhodování o osvojení osvojované dítě dvanáctého roku věku, uděluje za něj jeho jménem souhlas s osvojením jeho opatrovník, kterým zpravidla, ne však vždy, bývá orgán sociálně-právní ochrany dětí. V praxi to tedy znamená, že jakkoliv vyspělé je osvojované dítě v době před dovršením dvanácti let, není zákonně oprávněno udělit souhlas s vlastním osvojením. To nicméně neznamena, že by se dítě nedostalo šanci se k osvojení v řízení vyjádřit. Občanský zákoník stanovuje premisu, že vždy, když je to možné, má soud povinnost dítě vyslechnout a vzít v úvahu jím projevený názor a vyjádření, při tom přihlíží ke stupni duševního vývoje osvojence.⁹² Mohou nastat též situace, kdy se dítě v době rozhodování o osvojení pohybuje blízko věku dvanácti let. Pokud se pak stane, že dítě v průběhu řízení o osvojení požadovaného věku dosáhne, je bezpodmínečně nutné vyžádat jeho souhlas.⁹³

Předtím, než opatrovník učiní požadovaný souhlas s osvojením, musí zjistit všechny rozhodné a důležité skutečnosti, jež vedou k závěru, že osvojení bude v nejlepším zájmu dítěte.⁹⁴

3.4 Souhlas manžela osvojitele

Na rozdíl od udělování souhlasů výše zmíněných oprávněných osob, je souhlas manžela osvojitele v občanském zákoníku upraven pouze velice okrajově a stručně. Přesto však je nutné tento souhlas považovat rovněž za hmotněprávní podmínku osvojení. Právo udělit souhlas k osvojení nese manžel po celou dobu trvání manželství, a to tedy i v případech, kdy nežije s manželem-osvojitelem v rodinné domácnosti. Je tedy absolutním právem, jež nelze ničím a nikým nahradit. Dle mého názoru je tato úprava poměrně nešťastně koncipována. Je pochopitelné a zcela spravedlivé požadovat souhlas s osvojením ze strany manžela žijící s osvojitelem ve společné domácnosti, a to z toho důvodu, že nový člen rodiny, který do domácnosti přibude osvojením, život tohoto manžela v podstatné míře ovlivní. Kdyby tak nebyl vyžadován jeho souhlas, došlo by k nepřiměřenému zásahu do jeho osobní sféry, což by bylo zjevně nežádoucí. Jako nesmyslnou pak

⁹⁰ Automatická konverze – osvojení nelze zrušit po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení.

⁹¹ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 654

⁹² § 807 odst. 1 OZ

⁹³ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 655

⁹⁴ § 807 OZ

vidím situaci, kdy manželé jednu domácnost nesdílí. V takovém případě je podle mě souhlas manžela, žijícího odděleně od osvojitele, nadbytečný až omezující.

Zákoník v § 801 normuje, že je možné jednak přistoupit k osvojení ze strany obou manželů, jednak se osvojitelem může stát i jen jeden z nich. V druhém případě pak manžel, jež dítě neosvojí, nevznikají k dítěti žádné povinnosti a nevztahují se k němu ani žádná oprávnění, které vznikají osvojiteli osvojením. I přesto je však ke vzniku takového osvojení souhlasu druhého manžela. Ten se nevyžaduje jedině v situacích, kdy je jeho svéprávnost v oblasti udělování souhlasu s osvojením omezena, je-li nezvěstný nebo v případě, že zde existují obecně normované nedostatky právního jednání. ZOR ještě dříve upravoval situace, kdy souhlas nebyl vyžadován pro jeho spojení s těžko překonatelnou překážkou.⁹⁵

Souhlas manžela se rovněž nepožaduje za předpokladu, kdy dochází k osvojení dítěte manželem rodiče. V tomto případě je souhlas vzhledem k úpravě udělování souhlasu rodičem osvojence zcela nadbytečný a nesmyslný (udělovala by ho totiž dvakrát tatáž osoba v téže věci). Zatímco u osvojování dětí „cizích“ se hledí na to, aby byla dítěti zajištěna náhradní rodina, u osvojování dětí manželem rodiče je tomu jinak. Soudy se koncentrují hlavně na zjištění tykající se stability manželského svazku mezi rodičem osvojovaného dítěte a jeho manželem.⁹⁶

3.5 Souhlas s osvojením v rámci mezinárodního práva

Získání souhlasu s osvojením ze strany biologických rodičů dítěte nebo jiných osob oprávněných k jeho udělení je jedním ze základních principů, na nichž je osvojování dětí v mezinárodním právu postaveno. Souhlas rodiče s osvojením jeho dítěte je vyžadován až do doby dovršení osmnáctého roku osvojence.⁹⁷ Toto pravidlo nalezneme zakotveno v Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení („MÚOD), která je spolu s Evropskou úmluvou o osvojení dětí a Úmluvou o právech dítěte stěžejním mezinárodním dokumentem upravující osvojování nezletilých dětí, a s tím související podmínkou v podobě udělování souhlasu k osvojení. Primárně se tak vyžaduje souhlas biologické matky a otce osvojovaného dítěte. Za předpokladu, že dítě nemá rodiče, jež by souhlas projeví, je nutné vyžádat souhlas od jiné osoby či orgánu (př. OSPOD), který je oprávněn k výkonu rodičovských práv. Stejně jako je tomu ve vnitrostátní

⁹⁵ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 648

⁹⁶ RADVANOVA, Senta, ZUKLÍKOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999. Str. 133.

⁹⁷ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

úpravě, i mezinárodní právo vyžaduje souhlas manžela v případech, kdy dochází k osvojení dítěte pouze druhým manželem.⁹⁸

Požadavky kladené v mezinárodních dokumentech na samotný souhlas s osvojením jsou shodné s požadavky vnitrostátními, tedy je potřeba, aby byl dobrovolný, písemný (nebo písemně zaznamenaný) a v požadované formě s potřebnou, pro udělení dostatečnou znalostí právních důsledků s ním spojených. Souhlas nesmí být odvolán ani slíben, popř. poskytnut za úplatu nebo náhradu.⁹⁹ Shoda vnitrostátní právní úpravy s úpravou obsaženou v mezinárodních smlouvách vychází z povinnosti vtělování ratifikovaných mezinárodních smluv, jejichž zněním a požadavky vyplývající z nich je zákonodárce při tvorbě vnitrostátního práva vázán.

⁹⁸ Sdělení ministerstva zahraničních věcí 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodní osvojení. Čl. 5

⁹⁹ Sdělení ministerstva zahraničních věcí 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodní osvojení. Čl. 4 písm. c)

4 Odvolání souhlasu k osvojení

Z toho důvodu, aby nebylo udělování souhlasů s osvojením nezletilého dítěte natolik definitivním rozhodnutím osob souhlas udělujících, zákon jim poskytuje možnost již učiněné právní jednání změnit formou odvolání příslušného již učiněného souhlasu. V těchto případech je nutné rozlišovat, zda se jedná o souhlas udělený biologickými rodiči dítěte, nebo souhlas, jenž dítě v rámci svého oprávnění poskytlo se svým osvojením samo.

4.1 Odvolání souhlasu osvojovaným dítětem

Zákon ukládá každému z účastníků řízení o osvojení odlišné lhůty pro odvolání jejich souhlasu. Osvojovanému dítěti oprávněnému k udělení souhlasu s osvojením zákon nestanovuje žádný časový limit, ve kterém má možnost udělení souhlasu odvolat. Osvojenec tak může již poskytnutý souhlas odvolat až do doby, v níž bude o osvojení rozhodnuto soudem, tedy do právní moci rozsudku o osvojení. Odvolání souhlasu může učinit dítě buď přímo samo, a to v případech, kdy již dovršilo dvanáctého roku věku, má právo souhlas udělit a zároveň je způsobilé souhlas poskytnout prohlášením před soudem (právo udělit souhlas s osvojením je určitý předpoklad pro jeho odvolání, ač to zákon výslovně neuvádí), nebo je tak činěno v zastoupení jemu jmenovaným opatrovníkem při řízení o osvojení v případech, kdy tento uděluje souhlas za dítě mladší dvanácti let nebo v jiných případech, kdy dítě není oprávnění poskytnout souhlas samo. Jde o výjimečné nikoliv však nulitní případy, kdy opatrovník, jenž má výše zmíněnou povinnost zkoumat všechny podstatné skutečnosti pro soulad zájmu dítěte s osvojením, dodatečně zjistí závažnou, důležitou okolnost, pro kterou lze mít důvodně za to, že osvojení nebude v souladu s nejlepším zájmem dítěte, jenž je zákonem vyžadován.¹⁰⁰

Forma, v jaké by mělo být odvolání učiněno, zákonem výslovně upravena není, nicméně, vycházíme-li z toho, že souhlas s osvojením soud přijímá při osobním slyšení dítěte, pak i odvolání má být učiněno ve stejné podobě, a to s dodržováním stejných postupů a pravidel. To tedy znamená, že soud dítě opět vyslechne, zjistí jeho přání, názory, nově vzniklý pohled na nastalou situaci a důvody, které ho k odvolání souhlasu vedou. Je to nezbytná součást procesu odvolání souhlasu osvojovaným dítětem, neboť děti, zejména nikoliv bezvýhradně ty, jež se pohybují kolem věkové hranice pro udělování souhlasu, dospívají, věková a rozumová mentalita se teprve vyvíjí, dítě je náladové a často mění názory, může se nacházet v období vzdoru, kdy není-li po jeho, potom tímto způsobem může trestat okolí, jehož se osvojení dotýká, přičemž si vůbec neuvědomuje, že tohle nerozvážené jednání může mít pro jeho budoucí život podstatné a nedozírné následky. Z tohoto důvodu je tedy nezbytná role soudce, který je povinen nést břímě s dítětem hovořit a

¹⁰⁰ ŠVESTKA a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 357-358

zjistit, zda dítě pro odvolání opravdu vážný důvod má, nebo je to jen jeden z jeho mladistvých rozmarů.¹⁰¹

4.2 Odvolání souhlasu rodiči dítěte

V případě rodičů dítěte je odvolání souhlasu k osvojení vázáno zákonem stanovenou lhůtou. Jedná se o novotu, kterou přivedl do českého rodinného práva až nový občanský zákoník 89/2012 Sb. Tehdejší novelizovaný zákon o rodině upravoval v § 68a možnost odvolat souhlas k osvojení do doby, než je dítě umístěno do péče budoucích osvojitelů rozhodnutím soudu. Ještě před novelou pak platilo, že rodiče smí svůj souhlas odvolat až do právní moci rozhodnutí soudu o osvojení, neboť tímto okamžikem zaniká vztah rodič-dítě.¹⁰²

V současné právní úpravě platí, že souhlas k osvojení mohou rodiče odvolat do tří měsíců ode dne, kdy byl souhlas poskytnut. Zároveň není podstatné, zda se jedná o souhlas blanketový či adresný. Tato doba skýtá určitý stupeň ochrany poskytnutý přiměřeným způsobem právům rodičů a na druhé straně pro svou délku nepředstavuje nežádoucí zásah do odůvodněných zájmů nezletilého osvojence. Odvolání souhlasu může i nemusí být rodičem specifikováno. Není tedy zákonem stanoveno, z jakých důvodů k němu může dojít. Jedinou podmínkou je tak dodržení zákonem stanovené časové hranice, do níž je možné bez dalšího učinit příslušné právní jednání.¹⁰³

Forma odvolání souhlasu se váže na podmínky a postupy platné v právní úpravě pro udělování souhlasu rodiče. Znamená to tedy, že tak musí být učiněno osobním prohlášením vůči soudu splňujícím obecné náležitosti právního jednání, které není podmíněno žádným plněním ani časově omezeno. Vzhledem k tomu, že hmotněprávní ani procesní úprava nespecifikuje podmínky učinění zmíněného právního úkonu rodiče, je možné odvolání učinit před pověřenou soudní osobou (vyšší soudní úředník, asistent), která jej přijme a uskuteční všechny další předpoklady upravené v § 810 OZ.¹⁰⁴

4.2.1 Odvolání souhlasu před svěřením dítěte do péče před osvojením

Z tříměsíční lhůty pro odvolání souhlasu rodiče s osvojením existují dvě zákonem předpokládané výjimky, resp. dva rozhodné časové okamžiky. První z těchto zmíněných výjimek je případ, kdy osvojované dítě dosud nebylo předáno do péče před osvojením budoucímu osvojiteli. To tedy znamená, že i když uplyne zákonem stanovená lhůta, právo rodiče na odvolání

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář.* 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Str. 326, 327.

¹⁰³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>

¹⁰⁴ ŠVESTKA a kol. *Občanský zákoník: komentář.* Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 370

souhlasu nezaniká. Aby však bylo možné jej uplatnit, je nutné naplnit další podmínky, jež se na něj váží. Není zde žádný důvod proč rodiči bránit získat nazpět své dítě, když si jej osvojitel zatím z nějakého důvodu nepřevzal do obligatorní péče před adopcí (zejména pokud s převzetím nedůvodně otálí). Tato situace je zákonem upravena pro případ, aby měl rodič i nadále šanci své rozhodnutí zvrátit, a to i po uplynutí stanovené lhůty, neboť toto jednání žádným způsobem neovlivní případné nově vznikající rodinně-právní vztahy, jenž by v případě předosvojitelské péče vznikly mezi osvojencem a budoucím osvojitelem.¹⁰⁵

4.2.2 Odvolání souhlasu po svěřeni dítěte do preadopční péče

Souhlas k osvojení může rodič osvojovaného dítěte odvolat i po uplynutí zákonem stanovené lhůty tří měsíců za předpokladu, že má být osvojované dítě vydáno osvojitelem na základě rozhodnutí soudu vydaného na podkladě návrhu rodičů, neboť je zde zájem dítěte na tom, aby bylo se svými biologickými rodiči. Zákonnou podmínkou pro takový postup soudu je tedy podání návrhu, k čemuž je aktivně legitimován pouze a výhradně biologický rodič dítěte. Přitom není zřejmé v jakém pořadí má být odvolání rodičem učiněno a návrh podán. Na základě návrhu poté soud zváží individuální okolnosti případu a podle svého závěru, jenž si vytvoří na základě provedených důkazů, učiní rozhodnutí, zda je vydání dítěte v jeho zájmu či nikoliv. Není tedy žádným pravidlem, že podání jakéhokoli návrhu je k uskutečnění takového vydání v řízení dostačující. Je nezbytné, aby se zde byl určitý předpoklad, že soud v průběhu řízení dospěje k závěru, že je v nejlepším zájmu dítěte být s jeho rodiči. Jde zejména o ty situace, kdy se zcela zásadním způsobem změnily poměry rodiče od doby, kdy udělal souhlas k osvojení a zájem dítěte být se svými rodiči je zde patrný.¹⁰⁶

¹⁰⁵ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 676

¹⁰⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva ke zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů*. [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>

5 Výjimky z pravidla nutnosti udělení souhlasu rodičů k osvojení nezletilého dítěte

Právní úprava ukládající udělení souhlasu biologických rodičů s osvojením jejich potomka jako povinnost a zároveň nezbytnou hmotněprávní podmínku k uskutečnění osvojení nezletilého dítěte obsahuje výjimky, určité specifické situace, v rámci kterých je možné od tohoto pravidla upustit a k osvojení přistoupit bez poskytnutí stanoveného souhlasu. Důvody, při jejichž naplnění není třeba usilovat o získání souhlasu rodiče, můžeme označit a rozdělit jako objektivní důvody nepotřebnosti a jeden subjektivní důvod. Tyto důvody jsou v občanském zákoníku vymezeny značně podrobně a širěji, než tomu bylo v tzv. velké novele zákona o rodině, na kterou navazuje ZOR na rozdíl od současné právní úpravy rozlišoval čtyři případy, ve kterých docházelo k průlomů požadavku na udělení souhlasu rodičů s osvojením. Těmito důvody byl kvalifikovaný nezájem, což bylo definováno jako neprojevení opravdového zájmu o dítě po dobu nejméně šesti měsíců, dále absolutní nezájem, který trval alespoň po dobu nejméně dvou měsíců od porodu dítěte, ačkoliv jim v tom nebránila žádná překážka, anonymní porod a porod utajený.¹⁰⁷

Zákon počítá též s případy, kdy jsou skutečnosti uvedené pro případy nepotřebnosti souhlasu rodiče, dány u obou rodičů. Za této situace je pak nutné získat souhlas k osvojení nezletilce ze strany jeho poručníka, nebo opatrovníka jmenovaného *ad hoc* soudem. To platí i v případech úmrtí obou z rodičů dítěte. Jedná se tak zejména o sirotky, nalezence nebo děti, které byly odloženy do tzv. baby-boxů. Předtím, než se však k tomuto právnímu jednání v procesu osvojení přistoupí, je nutné zkoumat veškeré rozhodné skutečnosti ohledně osvojovaného dítěte, jež by mohly ovlivnit rozhodnutí soudu. Je nezbytné zjistit, zda tu jsou či nikoliv blízcí příbuzní osvojovaného a zda ti by měli případně zájem starat se o nezletilce. Rovněž se přistoupí k výsledku osoby v současnosti o dítě pečující.¹⁰⁸

Občanský zákoník stanoví, že o tom, zda je nebo není potřeba k osvojení dítěte souhlasu rodiče, rozhoduje soud ve zvláštním řízení. Za předpokladu, že v tomto řízení vysloví, že souhlasu obou rodičů třeba není, je nutným předpokladem pro uskutečnění osvojení získání souhlasu opatrovníka jmenovaného soudem *ad hoc*. Dříve než ten souhlas udělí, má povinnost zjistit veškeré rozhodné skutečnosti, které se podstatným způsobem týkají osvojence a jeho biologické rodiny, tak, že by mohly mít na rozhodnutí vliv.¹⁰⁹

¹⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2006. Str. 289

¹⁰⁸ § 818 odst. 2 OZ

¹⁰⁹ § 439 ZŘS

5.1 Objektivní důvody nepotřebnosti souhlasu rodiče s osvojením

Do skupiny objektivních důvodů nepotřebnosti souhlasu rodičů řadíme takové situace, kdy buď souhlas není možné získat, anebo je získání souhlasu neúčelné a nesmyslné. Občanský zákoník v § 818 odstavci prvním charakterizuje tři situace, jež do této skupiny právem náleží. První z nich je případ, kdy byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň s tím soud rozhodl o odebrání jejich práva k udělení souhlasu k osvojení jeho nezletilého rodiče. Jedná se o velice závažný zásah do garantovaných lidských práv, ke kterému může dojít jen v případě hrubého porušení povinností, jež mají rodiče vůči svému dítěti. To tak může nastat zejména tehdy, kdy rodič o dítě dlouhodobě řádně nepečuje, nedává mu jíst, nedbá jeho hygieny, pak v případě, že je tu druhého rodiče nebo příbuzných dojde k tomu, že v řízení o osvojení nebude vyžadován souhlas zmíněného rodiče.¹¹⁰ Toto pravidlo má své kořeny procesních předpisech 1958 a dále v zásadě, která uvádí, že soud rodiče zbavené rodičovské moci nevyslechne.¹¹¹

Pokud rodič není schopný projevit vůli nebo rozpoznat následky plynoucí z učiněného jednání nebo není s to je ovládat, jedná se o další situaci nepotřebnosti jeho souhlasu. Tyto stanovení předpoklady nemusí být splněny kumulativně, postačí, když dojde naplnění jedné z podmínek uvedených v § 818 pod písmenem b) OZ (není schopen vůli projevit x není schopen rozpoznat následky x není schopen je ovládnout). Typické jsou například situace, kdy je rodič v kómatu, nebo je u něj diagnostikována těžká mentální retardace či demence a tudíž vůli projevit nemůže nebo ani žádnou nemá.¹¹²

Třetím a posledním objektivním důvodem nepotřebnosti souhlasu rodiče je případ, kdy se rodič zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti (§ 818 c) OZ). Jedná se zde o situace, kdy pobyt rodiče není od počátku znám.

5.2 Zjevný nezáměr rodiče o dítě

Ač je problematika zjevného nezáměru občanským zákoníkem vztažena na osobu rodičů, není vyloučeno, aby jej vůči dítěti projevovala i jeho blízká rodina či vzdálenější příbuzenstvo. Nicméně, OZ v § 819 hovoří o zjevném nezáměru rodiče ke svému dítěti. Platí, že rodič zjevně nemá o své dítě zájem, pokud neprojevuje soustavně o dítě opravdový zájem, čímž trvale zaviněně porušuje své povinnosti, jež jako rodič vůči svému dítěti má. Zjevný nezáměr vždy posuzuje výhradně k tomu příslušný soud. Opravdový zájem definuje Nejvyšší soud tak, že „*Jde o takové projevy rodičů,*

¹¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 185

¹¹¹ KŘÍSTEK, Adam. *Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. Str. 37

¹¹² ŠVESTKA a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Str. 373

z nichž lze přesvědčivě usoudit, že rodiče se chtějí o dítě starat, že k němu mají opravdový citový vztah a že se ho nechtějí vzdát. Na opravdový zájem rodičů lze usuzovat zpravidla z toho, že rodič udržuje s dítětem podle svých možností soustavnější osobní styk (ústní nebo písemný), že se soustavně zajímá o jeho zdravotní stav, chování a prospěch, že řádně přispívá na výživu dítěte a že projevuje zájem i o jiné jeho záležitosti¹¹³. K otázce zjevného nezájmu se zásadním způsobem vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu, kdy uvedl, že řízení a rozhodnutí o zjevném nezájmu je řízením a rozhodnutím jednak o rodičovské odpovědnosti, jednak ale i velice závažným zásahem do práva každého člověka na rodinný život, přičemž počítání lhůt ve věcech zjevného nezájmu není možné vázat ke dni, kdy došlo k podání návrhu.¹¹⁴ Jedná se o provedení ústavně konformního výkladu nezájmu podle předchozí hmotněprávní úpravy obsažené v ZOR ve znění do 31. 12. 2012, jenž se také dotýkalo lhůt a procesního práva upravených v dříve platném § 180a OSŘ.¹¹⁵

Ústavní soud dále judikoval, že „Při rozhodování o neexistenci opravdového zájmu rodičů o děti musí soud především posoudit, zda, popř. jaký mají rodiče skutečný vnitřní vztah ke dětem. Soud se tedy musí zabývat i hodnocením vnějších projevů rodičů vůči dětem, vůči orgánům ve věci rozhodujícím apod., to vše s přihlédnutím ke jejich snaze a možnostem, ke jejich sociálním poměrům, schopnosti jejich sociální orientace, stupni jejich inteligence a vzdělání“.¹¹⁶

Vyvratitelnou domněnkou obsaženou v zákoně pak je, že nezájem rodiče je zjevný, pokud trvá nejméně tři měsíce od posledního projeveného opravdového zájmu. Zákon nově obsahuje povinnosti OSPOD poskytnout rodičům příslušné poučení o důsledcích jejich chování v případech, kdy v chování rodiče není možno spatřovat hrubé porušení jeho rodičovských povinností k dítěti, což jsou například případy, kdy došlo k nezájmu ze strany rodiče nezaviněně. Je nutné, aby od požadovaného poučení uběhly alespoň tři měsíce, v rámci kterých má OSPOD povinnost poskytnout rodiči nejpozději po tomto poučení poradenství a pomoc, jejichž podmínky stanoví zvláštní právní předpis.¹¹⁷

Splnění zmíněné poučovací povinnosti, jež má OSPOD ve vztahu k rodiči dítěte v případech napravitelného nezájmu, se však nevyžaduje v případech, kdy lze v chování rodiče spatřovat hrubé porušení jeho povinností, nebo v případě, kdy rodič opustil místo, na němž se dříve zdržoval a zároveň nesdělil, kde se zdržuje nyní a ani se nepodařilo soudu za tři měsíce zjistit, kde se současně nachází.

¹¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 1973, sp. zn. Cpj 159/73

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 485/2010

¹¹⁵ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. Str. 687

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. I. ÚS 669/02

¹¹⁷ § 820 odst. 1 OZ

Ve vazbě na mezinárodní smlouvy zákon stanoví, že v případě, kdy rodiče nemohou, neumějí nebo nechtějí o své děti pečovat, je povinností každého smluvního státu zajistit dítěti náhradní rodinu, v ideálním případě v rámci jeho vlastní širší rodiny. Z tohoto důvodu OZ stanoví, že i přesto, že jsou zde okolnosti umožňující osvojit dítě bez souhlasu jeho biologických rodičů, není možné o osvojení rozhodnout, pokud je zde někdo z blízkých příbuzných dítěte, který by byl ochoten a schopen se o dítě postarat, podá-li tato osoba soudu příslušný návrh. Soud pak o podaném návrhu rozhodne kladně, a dítě osobě svěří za předpokladu, kdy je tento postup plně v souladu s nejlepšími zájmy dítěte, o něhož jde, prokáže-li se, že tato osoba je schopna o dítě náležitě a řádně pečovat.¹¹⁸

¹¹⁸ § 822 OZ

6 Souhlas s osvojením zletilého

6.1 Obecně k právní úpravě osvojení zletilého

Právní úpravu osvojení zletilého obsahuje občanský zákoník společně s osvojením nezletilého. Tento institut byl přijetím zákona o právu rodinném přijatém v roce 1949, vypuštěn z českého právního řádu, což se nezměnilo ani přijetím ZOR, a tedy právě až s účinností současného občanského zákoníku byl znovu právně zasazen, přičemž až na pár detailních odlišností navazuje na historickou úpravu obsaženou v někdejší zákoně č. 56/1928 Sb., O osvojení. Tento zákon, účinný od 16. 4. 1928, vycházel z ABGB (Všeobecný zákoník občanský), jenž byl prvním právním předpisem na našem území, který úpravu osvojení zletilého obsahoval. Na rozdíl od současné právní úpravy bylo povoleno, aby měl osvojitel též děti nemanželské či nebyla vyžadována úplná bezdětnost osvojitele.¹¹⁹ Osvojení bylo Zákonem o osvojení koncipováno jako určitý smluvní vztah, který vznikal adoptivní smlouvou mezi osvojitelem, osvojencem a biologickými rodiči osvojovaného zletilého, přičemž tato smlouva podléhala schválení ze strany soudu.¹²⁰

Osvojení zletilého představuje stejně jako v případech nezletilců rovněž statusovou změnu. Důvodová zpráva uvádí, že „*Zvolené pojmenování není vzhledem ke novému pojetí zletilosti, resp. svéprávnosti, zcela přesné a vybráno bylo jen proto, že je obvyklé mluvit o osvojení zletilého, ne však o osvojení svéprávného.*“¹²¹ Osvojencem tak musí být zletilý bez ohledu na svéprávnost či nezletilý s podmínkou plné svéprávnosti. Stejně jako u osvojení nezletilého, i v tomto případě je vyloučeno osvojení mezi příbuznými v linii přímé.¹²²

Zákonná úprava rozlišuje dva typy osvojení, a to osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého a osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého. Co se týče osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, je možné jen v případech, kdy je naplněna jedna z následujících podmínek - přirozený sourozenec osvojovaného byl osvojen tímž osvojitelem, v době podání návrhu na osvojení byl osvojovaný nezletilý, osvojitel pečoval o osvojeného jako o vlastního již v době jeho nezletilosti nebo osvojitel hodlá osvojit dítě manžela. Důvod většiny z těchto ustanovení pramení převážně z potřeby nápravy rodinných vztahů, kde se následkem dosažení zletilosti osvojované osoby neslučuje právní stav se sociální skutečností. Výjimku představuje

¹¹⁹ JANDOROVÁ, Marcela. *Osvojení zletilého jako staronový institut rodinného práva* [online]. Lawportal.cz, 25. 11. 2013 [cit. 23. 5. 2018]. Dostupné na <<http://www.lawportal.cz/osvojeni-zletileho-jako-novy-institut-rodinneho-prava/>>

¹²⁰ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. Str. 764.

¹²¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>

¹²² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 199

požadavek nezletilosti osvojovaného v době podání návrhu na osvojení, neboť zde jde o případ, kdy z okolností vyskytnuvších se z různých objektivních či subjektivních příčin nedošlo k ukončení řádně probíhajícího osvojovacího procesu.¹²³

Pro všechny případy nicméně vždy platí, že se zkoumá, zda není naplněna zákonná negativní podmínka, kterou je rozpor s odůvodněným zájmem pokrevních rodičů osvojence.¹²⁴

Naopak pro osvojení, jenž obdobou osvojení nezletilého není, platí, že pakliže to není na újmu důležitých zájmů těch, jež jsou potomky osvojitele či osvojovaného, nebo z důvodů zvláštního zřetele hodných, pokud je to přínosné pro obě strany nebo je-li to v odůvodněných případech přínosné alespoň pro jednoho z nich, je možné zletilého osvojit.¹²⁵

Bez ohledu na to, o jaký typ osvojení zletilého jde, je třeba mít na paměti soulad s dobrými mravy, jenž musí být vždy respektován. Stejně tak se oba typy považují za osvojení neúplné. Osvojený zletilý ani jeho případní potomci nemají stejná práva, jako mají pokrevní potomci osvojitele.¹²⁶ Rozdíl mezi těmito dvěma typy naopak spočívá v odlišném účelu, který sledují. V případě osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, je sledovaný účel narovnání sociální reality v rodině osvojence a osvojitele a vypořádání se s poměry mezi rodinnými příslušníky uvnitř. Naproti tomu druhý typ osvojení přichází v úvahu zejména v případech, kdy osvojitel nemá, kupříkladu, pokračovatele ve svém vědeckém či uměleckém díle, nejsou zde žádní potomci, případní dědicové ani osoby, jež by se mohly o osvojitele starat v případě nemoci.¹²⁷

U tohoto institutu jde dále o sledování majetkových zájmů ze strany osvojitele a jím osvojené zletilé osoby, a to zejména z hlediska dědického práva a zaopatřování. V tomto směru spatřujeme první rozdíl oproti zákonné úpravě osvojení nezletilého, kdy dle § 853 OZ osvojenec dědí po osvojiteli v první zákonné třídě dědiců, nicméně nevstupuje v dědické právo osvojitele vůči jiným osobám. Má-li osvojení právní následky i pro děti osvojence, v těchto případech se postupuje obdobně. Tím se dostáváme k další odlišnosti, kterou úprava osvojení zletilého obsahuje oproti zákonné úpravě stanovené pro osvojení nezletilců, kterou je skutečnost, že osvojení má právní následky pro potomky osvojence pouze v případě, pokud se narodili až po právní moci kladného rozhodnutí soudu o osvojení. Narodil-li se potomek osvojenci před tímto časovým milníkem, vztahují se na něj právní následky osvojení jen tehdy, pokud dal s osvojením svého rodiče souhlas (§ 852 OZ). Z uvedeného vyplývá, že osvojenec a jeho potomci, na něž se váží právní následky

¹²³ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. Str. 764.

¹²⁴ § 847 odst. 2 OZ

¹²⁵ § 848 OZ

¹²⁶ CELLAR, Milan. Důsledky osvojení pro dědické právo. *Ad Notam*. 2015, č. 5, str. 7-9

¹²⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 25. 6. 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>

osvojení, dědí po osvojiteli, nikoliv však pak po jakémkoliv jiném členu rodiny. Osvojitel naopak ze zákona nedědí po osvojenci ani po jeho potomcích.¹²⁸

6.2 Souhlasy oprávněných osob jako podmínky k osvojení zletilého

Institut osvojení zletilého zákon rozděluje, jak již bylo výše zmíněno, do dvou různých typů, a proto je třeba si vymezit, jak je tomu s naplněním základních podmínek, jednak u osvojení, které obdobou osvojení nezletilého je, a jednak u toho, které jí není. V obou případech jsou mezi tyto podmínky opět řazeny nutné souhlasy osob, které jsou oprávněny k jejich poskytnutí. Vzhledem k tomu, že je tato práce postavena právě na problematice udělování souhlasů s osvojením, a i přes to, že spíše tíhne k problematice týkající se nezletilých v tomto směru, je nutné provést sondu i do oblasti týkající se souhlasů k adopci u zletilých.

6.2.1 Souhlasy k osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého

Proto, že mezi osvojencem a osvojitelem vzniká velice těsný sociální vztah, jehož existence je znatelná z ustanovení umožňující takovou adopci, aplikujeme na tento typ osvojení zletilého obdobně, s pár výjimkami představující § 838 a 839 OZ, ustanovení o osvojení nezletilého, včetně ustanovení o následcích osvojení. Slovo obdobně vyjadřuje, že se ustanovení aplikuje na vymezené vztahy v plném rozsahu.¹²⁹ Vycházíme-li z onoho ustanovení zákona, je na místě obdobně aplikovat i § 805 OZ, týkající se souhlasu s osvojením. Je potřeba tedy znovu zdůraznit, že souhlas osvojence je vyžadován stejně tak, jako je tomu u osvojení nezletilého. Z povahy věci je nutné vyloučit ovšem § 807 OZ, který s hranicí dvanáctého roku věku sice spojuje potřebu osobního prohlášení o souhlasu k osvojení, nicméně do dosažení této věkové hranice však dítě musí být zastoupeno opatrovníkem, jímž je zpravidla orgán OSPOD, a souhlas tedy samostatně nedává. Stejně jako u udělování souhlasu dítětem je i zde potřeba zachovat povinnost soudu před vyjádřením zletilého poučit jej o účelu, obsahu a důsledcích projeveného souhlasu. § 806 OZ je tedy plně aplikovatelný, neboť *„Jakkoliv se může jevit, že souhlas osvojovaného je konzumován ustanovením o společném návrhu, ve kterém osvojovaný jasně musí projevit svoji vůli, máme za to, že § 806 je aplikovatelný s ohledem na poučovací povinnost soudu. Podání návrhu samo o sobe neproказuje, že má osvojovaný dostatečnou představu o tom, co je podstata osvojení zletilého, nota bene osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, nebo o tom, jaké jsou důsledky takového osvojení.“*¹³⁰

Druhá podmínka stanovená zmíněným ustanovením, z něhož při určování osob oprávněných vycházíme pro účely osvojení zletilého, tedy podmínka souhlasu rodičů, se v tomto

¹²⁸ CELLAR, Milan. Důsledky osvojení pro dědické právo. *Ad Notam*. 2015, č. 5, str. 7-9

¹²⁹ SEDLÁK, Petr, ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. Str. 769

¹³⁰ Tamtéž

případě nenaplnuje, a to s ohledem na to, že rodiče pozbývají právo udělit souhlas k osvojení svého dítěte v okamžiku, kdy to nabyde zletilosti, tj. věku osmnácti let. Dle § 856 OZ totiž povinnosti, jakožto i práva spojená s osobností dítěte, tj. právo k udělení souhlasu s osvojením nezletilého dítěte, zanikají nabytím jeho zletilosti.

Posledními z udělovaných souhlasů, který musí být neopominutelně opatřeny, jsou souhlas osvojitele, neboť ke vzniku osvojení bez souhlasného projevu osvojitele nemůže platně dojít, manžela osvojitele a souhlas manžela osvojence. V případech, kdy je manžel osvojence omezen na svéprávnosti a nelze souhlas získat pro to, že je obstarání v příčinné souvislosti s nějakou těžko překonatelnou překážkou soud posuzuje bezrozpornost osvojení se zájmy manžela, případně jinými členy rodiny osvojence.¹³¹

Souhlas dětí osvojence se nevyžaduje. Nicméně, občanský zákoník stanovuje, že pro to, aby mělo osvojení zletilého právní následky i pro jeho děti, které se narodily dříve, než k osvojení došlo, je potřeba, aby i oni dali k osvojení souhlas.¹³²

6.2.2 Souhlasy k osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého

Mezi osvojením, které je obdobou osvojení nezletilého a takovým, který obdobou není, je markantní rozdíl spočívající v účelu takového osvojení. Účelem tohoto typu osvojení není náprava rodinných vztahů a vytvoření rodinných vazeb, ale přichází do úvahy pro případy, kdy například osoby nemají vlastní potomky, ať pokrevní nebo právní, a je potřeba, aby někdo pokračoval v jejich dělech, ať již uměleckých, vědeckých či jiných obdobných a tím tak došlo k zachování rodového umu. Dále to jsou nepříznivé životní situace, kdy člověk nemá jiného, kdo by se o něj postaral či mu poskytnul pomoc, kterou potřebují ať už ze zdravotních důvodů, nebo z důvodů vysokého věku, zejména proto, že jsou nedosažitelní nebo není známo, kde se nachází. Může jít také o tzv. důvody zvláštního zřetele hodné, kdy je adopce zletilého přínosem. Důvody zvláštního zřetele hodné bude třeba vždy vykládat s ohledem k okolnostem každého z individuálních případů.¹³³

K tomu, aby bylo osvojení zletilého možné, je potřeba, stejně jako v ostatních případech opatřit příslušné souhlasy osob k tomu oprávněných. Na osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, se užijí ustanovení osvojení nezletilého přiměřeně. To tedy znamená, že je nelze aplikovat v plném rozsahu, jako je tomu v případě osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, ale pouze v rozsahu omezeném. Nicméně co se týče udělování souhlasů, platí,

¹³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 201

¹³² § 852 OZ

¹³³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. Str. 202

co bylo řečeno výše v předchozí podkapitole. Stručně řečeno se dá, s ohledem na předchozí podkapitolu, shrnout, že rodiče zletilého budoucího osvojení opět nemají právo k udělení souhlasu, neboť toto právo spojeno s osobností dítěte jim jeho zletilostí zaniká. K osvojení je naprosto nezbytný souhlasný projev osvojení i osvojitele, vedle těchto pak jejich manželů (pokud je mají) a, aby mohlo osvojení vyvolat právní následky i vůči dětem osvojení, též jejich souhlas je vyžadován.

7 Závěr

Tématem této diplomové práce je Osvojení se zaměřením na udělení souhlasu k osvojení. Právě proto, že je téma osvojení obecně velice obsáhlé, moje práce je soustředěna převážně na problematiku souhlasů, které se k němu velice úzce pojí. Větší rozsah práce jsem věnovala udělování souhlasu k osvojení nezletilých, protože tato problematika je obsahově širší a pro mě i zajímavější a v moderní společnosti častější než je tomu u osvojení zletilého, institutu zavedeného s účinností zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku.

I přesto, že se udělování souhlasu může na první zdání jevit jako velmi stručně vymezená oblast v rámci celého procesu osvojení, opak je pravdou, neboť se jedná o značně složité, rozmanité a odborníky hojně rozebírané téma, kterému se věnuje spousta různorodých publikací, a které není možné detailně rozebrat v rámci jedné diplomové práce. Samotná právní úprava souhlasu k osvojení nacházející se v občanském zákoníku čítá dohromady osmnáct paragrafů, ve kterých je obsaženo udělování souhlasu jednotlivých, k tomu oprávněných osob, jakož i případy, kdy souhlasu rodiče osvojovaného dítěte není z různých důvodů, ať již objektivních či subjektivního, třeba.

V práci jsem se pokusila přiblížit právní institut samotného osvojení, jeho základní pojmy a jednotlivé existující druhy včetně podmínek, které jsou s tímto procesem neodmyslitelně spjaty, a které musí být vždy naplněny pro to, aby k osvojení mohlo úspěšně dojít. Takto obecné přiblížení osvojení se mi jeví jako nesmírně důležité pro to, aby bylo možno následně přistoupit k zvláštní, konkrétní a specifické úpravě udělování souhlasů, neboť je nutné problematice alespoň základně porozumět, než se jí budeme hlouběji zabývat. Tuto současnou právní úpravu udělování souhlasů jsem se poté v diplomové práci pokusila objektivně a kriticky zhodnotit a vyložit v souvislosti s ostatními právními předpisy, které jsou sebou navzájem ovlivněny. V některých částech práce se setkáváme s problematickými situacemi, představovanými v podobě nejasně zákonodárcem formulovaných slovních spojení, neurčitých právních pojmů, o jejichž zpřesnění se dlouhodobě pokouší soudní judikatura a právní teorie. Jedná se především o pojem zjevného nezájmu rodiče ve vztahu ke svému nezletilému dítěti, což je právě oním subjektivním důvodem představujícím výjimku z pravidla nutnosti udělení souhlasu rodiče k osvojení nezletilého. Dále taky pojem nejlepšího zájmu dítěte (the Best Interest of the Child), který je v rodinném právu pojmem stěžejním, je hlavním principem, který musí být vždy bezvýhradně respektován, a to i přes to, že jeho legální definici nenajdeme v žádném právním předpise. Bylo tedy potřeba v práci vymezit, o co se jedná a jak je potřeba k tomuto principu přistupovat, o což jsem se úžeji pokusila v kapitole první, okrajově se s ním však setkáváme i na místech dalších. Je třeba mít tedy vždy na paměti, že právě v tomto nejlepším zájmu dítěte musí osvojování nezletilých být.

Souhlasem k osvojení nezletilého dítěte je posílena ochrana nejenom přirozeného biologického rodiče a osvojitele, ale primárně právě samotného osvojence. Jedná se o obligatorní podmínku osvojení, které je vedle některých dalších potřeba k úspěšnému osvojení naplnit. Co se týče ochrany dítěte, tu můžeme spatřovat v zákonném ustanovení § 795 Občanského zákoníku, které zakotvuje, že osvojení musí být v souladu se zájmy dítěte. Samotné osvojované dítě má tak nejenom právo na udělení souhlasu k osvojení, ale také právo na odtajnění anonymního osvojení, a stejně tak právo dozvědět se o tom, že bylo adoptováno (viz § 836 a 838 OZ). Ochrana formou souhlasu k osvojení svého dítěte je poskytována rovněž biologickým rodičům osvojence, a to i těm, kteří nedosáhli zletilosti, za předpokladu, že dovršili alespoň šestnáctého roku věku. U nezletilých rodičů zákon přiznává právě s ohledem na zmíněný věk aktivnější ochranu ve vztahu k udělování souhlasu, dalo by se tvrdit, že tímto upřednostňuje zájem jejich před zájmem jejich nezletilého dítěte. Dle mého názoru je hranice šestnáctého roku věku stanovená zákonem ke vzniku oprávnění udělit souhlas s osvojením vlastního dítěte, hranicí velice problematickou. Domnívám se totiž, že ne vždy je tato osoba již na takové mentální, rozumové úrovni vývoje, že by měla mít umožněno rozhodovat o tak zásadní otázce, která změní nejen lidský život. Těžko říct, z jakých kritérií a úsudků zákonodárce při stanovení tohoto milníku vycházel, ale mám pochybnosti o jeho jednoznačné aplikaci v praxi. Myslím si, že by bylo nejdělnějším řešením, aby soud přihlížel a hodnotil každý jeden individuální případ, který se takto v praxi objeví, posuzoval mentalitu šestnáctiletého rodiče a přihlížel k nejlepšímu zájmu nejenom jeho, ale právě i jeho narozeného dítěte a podle toho pak dospěl k závěru, zda je schopen projevit tuhle

Udělování souhlasu je dle mého názoru tou nejdůležitější obligatorní podmínkou pro osvojování. Z toho důvodu, aby poskytnutý souhlas k osvojení nebyl rozhodnutím konečným, nezvratitelným a absolutním, tedy takovým, které by po jeho učinění již nebylo možno nijak změnit, umožňuje zákon odvolání uděleného souhlasu, a to po dobu tří měsíců ode dne, kdy byl udělen, ve v zákonem stanovených dvou případech jej lze odvolat i po uplynutí této tříměsíční lhůty. Těmto situacím se věnuje podrobně kapitola čtvrtá této práce. Právě pro onu důležitost by tak tato podmínka měla být plně respektována a citlivě vykládána a aplikována vždy s ohledem na nejlepší zájem dítěte, myšleno tak, aby byl pečlivě hodnocen vždy konkrétně každý jeden individuálně projednávaný případ takovým způsobem, aby institutu nebylo zneužíváno, a zároveň aby nebyla neoprávněně zasahována práva nebo oprávněné zájmy třetích osob. Ačkoliv se velké množství publikací zabývá úpravou souhlasu jen v menší míře, kdy větší pozornost je věnována institutu jako takovému, rozsah právní úpravy spatřuji jako dostatečný, přehledný a srozumitelný, který zahrnuje vše nezbytné a podstatné pro pochopení dané problematiky. Česká Republika je vázána celou řadou mezinárodních smluv, jejichž jednotlivé principy do vnitrostátní úpravy zahrnuje v ustanoveních

svých zákonů. Mezi tyto smlouvy můžeme řadit například velice významnou a z hlediska práv a ochrany dítěte stěžejní Úmluvu o právech dítěte, Evropskou úmluvu o ochraně dětí nebo Evropskou úmluvu o osvojování dětí.

Vedle osvojení nezletilého, kterému jsem věnovala převážnou měrou pozornost v práci, nelze opomenout ani institut osvojení zletilého, který byl do právní úpravy zahrnut s účinností OZ. V zavedení tohoto institutu spatřuji velký přínos, neboť v dobách, kdy právně umožněno nebylo, docházelo k rozdělení rodin a tím k působení negativních emocí, což je podle mě v rozporu s tím, na čem je rodinné právo obecně postaveno. Je to přínosné taky z pohledu dědického práva a zákonem zakotvené možnosti touto cestou zachovat rodokmen rodiny, kde z nějakého důvodu není pokrevní ani právní potomek, či pokračovat v řemesle nebo umění osvojitele.

Udělování souhlasů k osvojení ať již zletilého či nezletilého, samotný proces osvojení a rozhodování o něm, jakožto problematika zasazená do oblasti rodinného práva, je, stejně jako celá řada dalších rodinně-právních procesů a rozhodování, provázena celou řadou emocí a změn, nejen společenských, ale hlavně i právních, které mají většinou zásadní dopad na více než jednu osobu, a proto by se k tomuto mělo přistupovat s náležitou pečlivostí a opatrností. Vztahy vznikající na poli rodinném jsou vztahy velice specifické a je tak přirozená potřeba, aby byly řádně právně upraveny. Právní úprava osvojení zahrnuje celou řadu taxativně stanovených norem, které pevně a formalisticky zakotvují jeho pravidla, což by ale vzhledem k tomu, o jak intimní lidskoprávní oblast se jedná, mělo být soudem vždy aplikováno s ohledem na jednotlivé lidské potřeby a právní případy, neboť se zde jedná o zónu, kde nejde jen o striktní uspořádání rodinných poměrů, ale je zvýšená potřeba vnímat účastníky jako lidské bytosti, kterých se tyto procesy dotýkají po psychické i fyzické stránce, a na to by měl být brán zřetel.

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Monografie a komentáře

- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. s. 400
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2006. 372 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině / Zákon o registrovaném partnerství*. 4. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. 558 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. 1392 s.
- KRÍSTEK, Adam. *Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. 136 s.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Autonomie vůle v rodinném právu v česko-italském porovnání*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 264 s.
- MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. 183 s.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. 160 s.
- PRŮŠOVÁ, Lenka, NOVOTNÁ, Věra. *K vybraným otázkám osvojení dětí*. Praha: Linde 2004, 159 s.
- RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999. 228 s.
- SEDLÁČEK, Jaromír, ROUČEK, František. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Linhart, 1936, 5424 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek II (§ 655 - 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 731 s.
- ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, 197 s.

8.2 Sborník

- Náhradní výchova dětí – možnosti a meze: *Kolokvium I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008. 126 s. Sborníky č. 39, str. 46
-

8.3 Odborné články

- BAYEROVÁ, Monika. Osvojení v mezinárodních dokumentech. *Právní rozhledy*. 1999, roč. 7, č. 7
- CELLAR, Milan. Důsledky osvojení pro dědické právo. *Ad Notam*. 2015, č. 5.
- KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 21, č. 3
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 2
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa es! O náhradním a kulhajícímateřství. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 21
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. O příbuzenství a švagrovství. *Právní rozhledy* 2013, roč. 21, č. 8
- ZERMATTEN, Jean. The Best Interests of the Child Principle: Literal Analysis and Function. *The International Journal of Children's Rights*. 2010, č. 4.

8.4 Internetové zdroje

- ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [online]. *Obcanskyzakonik.justice.cz*, 21. 5. 2012 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>
- JANDOROVÁ, Marcela. *Osvojení zletilého jako staronový institut rodinného práva* [online]. *Lawportal.cz*, 25. 11.2013 [cit. 23. 5. 2018]. Dostupné na <<http://www.lawportal.cz/osvojeni-zletileho-jako-novy-institut-rodinneho-prava/>>
- PETERKOVÁ, Kamila. *K osvojení zletilého* [online]. *Epravo.cz*, 16. 9. 2015 [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-osvojeni-zletileho-98783.html>
- SLAVÍKOVÁ, Denisa. *Osvojení nezletilých registrovanými partnery* [online]. *Epravo.cz*, 13. 5. 2015 [cit. 1. 5. 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/osvojeni-nezletilych-registrovanymi-partnery-97801.html>>

8.5 Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte
- Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb. m. s., Evropská úmluva o osvojení dětí
- Sdělení ministerstva zahraničních věcí 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., Zákon o zvláštních řízení soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

8.6 Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 28/96
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II ÚS 249/97
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. I. ÚS 669/02
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 485/2010
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 1973, sp. zn. Cpj 159/73
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2787/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 415/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 5. 2012, čj. 3 Ads 144/2011 – 163
- Rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové, sp. zn. 20 C 31/2014
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011

Abstrakt

Tématem diplomové práce je Osvojení se zaměřením na udělení souhlasu k osvojení, kde se autorka zaměřuje především na právní úpravu v oblasti práva rodinného, týkající se osvojení nezletilých, konkrétně na problematiku udělování souhlasu k tomuto osvojení, jako jednu ze stěžejních a základních podmínek osvojení. Práce je strukturována do pěti kapitol. V první kapitole je nastíněna současná právní úprava institutu osvojení, tedy úprava základních pojmů, druhů a výchozích podmínek, které je potřeba kumulativně naplnit pro úspěšné dokončení tohoto procesu. Druhá kapitola se věnuje již samotnému souhlasu k osvojení nezletilého. V jednotlivých podkapitolách jsou individuálně vymezeny konkrétní osoby, které jsou k udělení souhlasu k osvojení nezletilého samostatně oprávněny. Třetí kapitola přibližuje problematiku odvolání již učiněného souhlasu k osvojení nezletilého, neboť samotné jeho udělení by z různých příčin nemělo být striktně absolutním a konečným rozhodnutím k tomu oprávněné osoby. Čtvrtá kapitola diplomové práce upravuje výjimky z pravidla nutnosti a nezbytnosti souhlasu rodiče k osvojení jejich nezletilého dítěte, které mohou být dány jednak objektivně, okolnostmi nastalými bez přímého zavinění rodiče, a jednak subjektivně v podobě zjevného nezájmu. Poslední kapitolu autorka věnuje obecně, s účinností nového občanského zákoníku nově zavedené, právní úpravě osvojení zletilého, u kterého rozlišujeme dva typy, jimiž je osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého a osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého a rovněž obrací pozornost na osoby oprávněné k udělení souhlasu s tímto osvojením. Diplomová práce nabízí povrchové, avšak komplexní shrnutí současné právní úpravy týkající se osvojení, ukazuje na její případné nedostatky a kriticky se snaží zhodnotit možné problematické situace.

Abstract

The topic of this diploma thesis is „An Adoption focusing on Consent to Adoption“. The author focuses mainly on the legislation in the family law, especially adoption of child and problems with the consent to adoption of child and its basic conditions. The diploma thesis is divided into five chapters. In the first one there is shown nowadays legislation of the institution of the adoption which means the legislation of the basic rules and conditions which have to be fulfilled. The second chapter deals with the consent to the adoption of child itself. There are some sub-chapters where special individuals important for the consent are given. The third chapter gives closer look on the problem of the appeal of the consent to the adoption of child because the consent itself shouldn't be absolute and final. The fourth chapter of this thesis edits exception about the parental agreement to this adoption of child which can be given objectively because of circumstances or subjectively by visible lack of any interest. The last chapter is about general legislation of the consent to the adoption of adult that is similar to adoption of child and adoption of adult that is not similar to adoption of child and it even deals with people needed for this. The diploma thesis gives surfaced but complexed summary of nowadays legislation considering adoption, shows its lacks and tries to deal with some problematic situations.

Klíčová slova

Osvojení
Rodina
Rodinné právo
Souhlas k osvojení
Osvojení nezletilého
Osvojení zletilého
Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého
Osvojení, které není obdobou nezletilého
Osvojenec
Osvojitel
Rodič osvojenice
Nejlepší zájem

Key words

Adoption
Family
Family Law
Consent to adoption
Adoption of Child
Adoption of Adult
Adoption of Adult that is similar to Adoption of Child
Adoption of Adult that is not similar to Adoption of Child
Adoptive Child
Adoptive Parent
Parent of Adoptive Child
Best Interest